

Autoevaluace mateřské školy
Metodická příručka k vlastnímu hodnocení

Výzkumný ústav pedagogický v Praze
2008

Obsah	2
Úvod	3
A. ČÁST TEORETICKÁ	4
1. Základní pojmy a jejich pracovní vymezení	4
2. Legislativní rámec vlastního hodnocení	4
3. Sebehodnocení v práci školy	6
3.1 Hlavní rysy sebehodnotící činnosti	7
3.2 Oblasti vlastního hodnocení	8
3.3 Hodnotící (evaluační) kritéria a škály	9
3.4 Přehled základních metod a postupů	10
B. ČÁST PRAKTICKÁ	13
1. SWOT analýza	13
2. Dotazník, záznamový arch, hospitační činnost	15
3. Hodnocení školního vzdělávacího programu	20
4. Hodnocení podmínek ke vzdělávání	20
4.1 Cíle a kritéria	20
4.2 Věcné podmínky, životospráva, psychosociální a organizační podmínky	21
4.3 Spolupráce s rodiči a ostatními partnery	22
4.4 Řízení školy, personální a pedagogické zajištění, další vzdělávání	25
5. Hodnocení průběhu vzdělávání	28
5.1. Pedagogický styl, metody a formy práce	28
5.2. Vzdělávací nabídka	29
6. Hodnocení vzdělávacích výsledků	30
7. Systém vlastního hodnocení v ŠVP, struktura vlastního hodnocení školy	31
8. Závěrečné vlastní hodnocení školy, sebehodnotící zpráva	34
Závěr	42
C. PŘÍLOHA	

Ukázky inventářů k vlastnímu hodnocení činnosti mateřské školy

Autorský kolektiv

Vedoucí týmu: PhDr. Kateřina Smolíková (VÚP v Praze)

Zpracovatel: PhDr. Kateřina Smolíková, Mgr. Martina Kupcová (VÚP v Praze)

Odborné poradkyně a konzultantky: PaedDr. Alice Bláhová (ČŠI), Mgr. Zuzanka Bečvářová (ČŠI), Hana Francová (ředitelka MŠ), Mgr. Lucie Procházková (VÚP v Praze)

Lektor: Doc. PhDr. Eva Opravilová, CSc. (PedF UK Praha)

Mateřské školy, které na projektu spolupracovaly:

MŠ Lohniského 851, Praha 5

MŠ Juarézova 24/1037, Praha 6

MŠ Na Korábě 2/350, Praha 8

MŠ Čtyřlístek Odry

MŠ Kollárova 2497, Tábor

MŠ Duha, o.p.s., Novákova 1143, Mladá Boleslav

MŠ Berušky Benešov, Tábořská 350, Benešov

MŠ Korálek, Rumunská 90, Pardubice

MŠ Motýlek, Nemocniční 107, Mělník

MŠ v Úvalu, o.p.s., Weberova 299/33, Praha 5

Úvod

Zavedením školních vzdělávacích programů (ŠVP) se v životě a práci mateřských škol mnoho změnilo. Školy mají větší autonomii, avšak zároveň i vyšší odpovědnost za kvalitu své činnosti. Zjistit si, zda škola pracuje dobře, se dnes stává přirozenou potřebou každého ředitele. Má-li dbát o odbornou úroveň své školy, její rozvoj a kvalitativní růst, stává se vlastní hodnocení veškerých činností školy pro něho nutností.

Nezbytnost plošného zavedení vlastního hodnocení do školní praxe potvrzuje školský zákon, který provádění **vlastního hodnocení** stanovuje školám jako **povinnost**.

Hodnotit vlastní činnost je záležitost pro mnohé nová a není lehké se s ní vyrovnat. Ve spolupráci s několika mateřskými školami, které se již touto cestou vydaly, jsme se proto pokusili sestavit pomocný metodický materiál.

Metodika byla vytvářena „na míru“ RVP PV. Obsahuje základní informace, pokyny i podněty k tomu, jak při sebehodnocení postupovat. Má být především praktickou pomůckou. Neklade si za cíl vytvořit pro autoevaluaci teoretickou a metodologickou platformu, její cíle jsou daleko skromnější: pomoci pedagogům smysluplně sledovat a hodnotit činnost své školy a hledat tak vlastní cestu k rozvoji sebe sama.

Každá škola a její ŠVP má svá specifika, a tak i vlastní hodnocení bude v každé škole probíhat jiným způsobem. Není proto možné vytvořit jediný model a nabídnout jej jako univerzálně platný. Z tohoto důvodu je nutno **veškeré náměty a postupy uvedené v metodice chápat pouze jako doporučené**. Zůstává na každém pedagogovi, co si z této nabídky vybere a co v praxi využije.

Tvorbě metodické příručky k autoevaluaci mateřské školy předcházelo vytvoření *Metodiky pro podporu individualizace vzdělávání v podmínkách mateřské školy* (VÚP 2007), která byla zaměřena ke sledování a hodnocení individuálních vzdělávacích výsledků a určena pedagogům jako pomoc v přímé pedagogické práci s dětmi. Předkládaná metodika s názvem *Autoevaluace mateřské školy* pokrývá zbývající oblasti, a to **hodnocení ŠVP, podmínek a průběhu vzdělávání**. Protože toto velmi úzce souvisí s řídicí činností, využijí ji především ředitelky mateřských škol. Ke své práci v ní však naleznou řadu podnětů i ostatní pedagogové.

Byli bychom rádi, kdyby se tato metodika stala pro mateřské školy dobrým průvodcem. Páli bychom si, aby podnítila iniciativu a činorodost předškolních pedagogů, podpořila jejich týmovou práci a dovedla je k názoru, že **vlastní hodnocení činnosti školy je dnes především otázkou profesionálního přístupu ke vzdělávání**. Přejeme mateřským školám i pedagogům úspěšné první „sebehodnotící“ kroky a trpělivost při těch dalších.

ČÁST TEORETICKÁ

1. Základní pojmy a jejich pracovní vymezení

V úvodu se pokusíme přiblížit základní pojmy, s nimiž budeme v metodice pracovat, a vysvětlit, jak jim rozumět. Jedná se především o pojmy **hodnocení, evaluace, vlastní hodnocení a autoevaluace**.

Evaluace označuje proces vyhodnocování vzdělávacích činností, situací, podmínek i výsledků vzdělávání. Vyznačuje se tím, že probíhá systematicky, pravidelně a že s výsledky se v praxi smysluplně pracuje. **Hodnocení** bývá vnímáno jako méně procesuální a méně systematické; k pojmu evaluace má pak blíže pojem „vyhodnocování“. Pro užívání obou pojmů je důležitý kontext: hodnocení bývá častěji spojováno s činnostmi dětí či prací pedagogů, evaluace pak se vzdělávacím procesem.

Autoevaluace znamená, že vyhodnocování probíhá uvnitř školy a že její škola provádí sama. **Vlastní hodnocení** vyjadřuje totéž. Lze užívat obou s tím, že opět je důležitý kontext, ve kterém jsou uplatněny.

Rozlišování pojmů evaluace (autoevaluace) a hodnocení (vlastní hodnocení) se jeví žádoucí především na odborné úrovni, z hlediska praxe to nemusí být nutné. v běžném životě školy mohou mít tyto pojmy k sobě velice blízko, neboť právě plánovitost, systematickosti, širší tematický rozsah, používání kritérií či dlouhodobost mohou postupně měnit hodnocení v evaluaci.

Terminologická úmluva

Pro srozumitelnější užívání uvedených pojmů v metodice si stanovujeme následující pravidla:

Pojmů **evaluace** a **hodnocení** užíváme zpravidla jako **synonym**, stejně tak i pojmů **autoevaluace** a **vlastní hodnocení**. Tím respektujeme „odborné“ prostředí vývoje a výzkumu (RVP PV a další oficiální dokumenty pracují s oběma termíny), „obecnou“ dikci legislativních předpisů (školský zákon i příslušná vyhláška užívají výhradně termín „vlastní hodnocení“) a zároveň i zvyklosti prostředí (mateřské školy již přivyklý užívat oba termíny).

V souladu s RVP PV **rozlišujeme podle kontextu**: hodnocení (vlastní hodnocení) užíváme především ve vztahu k dítěti či pedagogům, evaluaci (autoevaluaci) pak ve vztahu k vzdělávacímu procesu, podmínkám, ŠVP a dalším oblastem.

V celém textu jsou dále užívány pojmy „**předškolní pedagog**“ a „**ředitel**“ jako obecná jména, pouze v mužském rodě, bez jakéhokoli omezujícího podtextu.

2. Legislativní rámec vlastního hodnocení

Obecně se předpokládá, že vlastní hodnocení posílí zájem pedagogů o rozvoj školy, její fungování i kvalitu vzdělávání a že podpoří iniciativu, tvořivost i odpovědnost škol. Školský zákon¹ proto ukládá školám všech úrovní provádět **vlastní hodnocení jako**

¹ Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

povinnost. Stejně tak hovoří i příslušná vyhláška² doplněná sdělením MŠMT³ i základní pedagogické dokumenty – rámcové vzdělávací programy pro všechny úrovně vzdělávání (RVP).

RVP stanovují, že sebehodnocení je povinnou součástí všech školních vzdělávacích programů (ŠVP). Škola v ŠVP musí obecně popsat **system**, resp. způsob, jakým při hodnocení vlastní činnosti bude postupovat. Podle sdělení MŠMT si každá škola kromě toho má vypracovat **strukturu** hodnocení, v níž popisuje konkrétní postup a obsah hodnocení, a to na období jednoho roku nebo dvou let. Strukturu hodnocení je třeba vytvořit do konce září.

Vyhláška č.15/2005 Sb. a sdělení MŠMT stanovují oblasti, které má škola sledovat, a tedy zahrnout do systému i struktury vlastního hodnocení. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) tyto požadavky upřesňuje pro mateřské školy. Porovnáme-li požadavky vyhlášky a RVP PV, můžeme shrnout, že mateřské školy mají za úkol si hodnotit: **1. svůj ŠVP, 2. veškeré podmínky vzdělávání** (materiální, životospráva, organizační podmínky, psychosociální, spolupráce s rodiči a dalšími partnery, řízení školy, včetně kvality personální práce a dalšího vzdělávání pedagogů), **3. průběh vzdělávání, 4. výsledky vzdělávání**, včetně úrovně výsledků práce školy vzhledem k podmínkám a ekonomickým zdrojům⁴.

Na závěr autoevaluačního období je škola povinna vypracovat tzv. **vlastní hodnocení** (sebehodnotící zprávu). Vlastní hodnocení by mělo dle vyhlášky č. 15/2005 Sb. a sdělení MŠMT vypovídat o následujícím: 1. jak škola dosahuje cílů stanovených v RVP a ŠVP, zda cíle, které si sama stanovila, jsou reálné a důležité, 2. v jakých oblastech dosahuje škola dobrých výsledků a v jakých je třeba úroveň zlepšit, včetně návrhů příslušných opatření, 3. jak byla účinná dřívější (předchozí) opatření. Rozsah vlastního hodnocení není žádným předpisem stanoven. Výše uvedené obecné požadavky si škola přizpůsobuje svým konkrétním podmínkám. Zprávu o průběhu a výsledcích provedeného hodnocení musí škola vyhotovit do konce října následujícího roku⁵.

Strukturu i zprávu o vlastním hodnocení škola projednává ve svém kolektivu, resp. ředitel školy je projedná **na pedagogické radě**⁶ v daných termínech (tj. strukturu v září příslušného školního roku, vlastní hodnocení v říjnu následujícího školního roku), včetně návrhů na konkrétní řešení zachycených problémů a návrhů na opatření pro další období.

K čemu tyto materiály slouží a jak s nimi nakládat, stanovuje především školský zákon. Označuje je jako **interní** pracovní podklady, které škola využívá **ke zkvalitňování své činnosti**. Škola není povinna je nikomu zpřístupňovat či odevzdávat. Oba materiály zůstávají na škole a pedagogové s nimi dále pracují. Jedinou výjimkou je Česká školní inspekce (ČŠI), která ze zákona⁷ provádí ve školách a školských zařízeních externí hodnocení vzdělávání. Protože vlastní hodnocení školy je dle školského zákona jedním z podkladů pro hodnocení školy ČŠI, její pracovníci vyžadují strukturu i vlastní hodnocení školy při inspekční činnosti k nahlédnutí. Škola těmito materiály dokládá především to, že vlastní hodnocení v požadovaných oblastech provádí. Konkrétní obsah, který by měl kromě pozitiv postihnout i případné slabé stránky školy a který tak může „upozorňovat“ na vlastní chyby či nedostatky, by neměl mít vliv na případné snížení ohodnocení kvality práce školy. Popsat problémy a jejich řešení je spíše výhodou, neboť ČŠI zpravidla pozitivně hodnotí právě to, že škola si je nedostatků vědoma, že o problémech ví, že je také řeší a tím se posouvá, zlepšuje (popř. je zřejmé, že je hodlá

² Vyhláška č.15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy

³ Sdělení MŠMT k provádění vlastního hodnocení školy (č. j.“ 19229/2006-20)

⁴ Vyhláška č. 15/2005, § 8 odst. (2)

⁵ Vyhláška č. 15/2005, § 8 odst. (1), § 9

⁶ Zákon č. 561/2004 Sb., § 164 odst. (2), Vyhláška č. 15, § 9 odst. (2)

⁷ Zákon č. 561/2004 Sb., § 12 odst. (3)

řešit). Dle svých pravidel⁸ inspekce přihlíží také k tomu, jak škola ve zprávě hodnotí výsledky své činnosti vzhledem k podmínkám a ekonomickým zdrojům. Je proto důležité, aby škola toto dle skutečnosti zhodnotila a pravdivě ve zprávě uvedla, zda materiální, organizační či personální podmínky (mnohdy dané, školuje nemůže sama ovlivnit) a stejně tak i finanční zdroje byly v hodnoceném období pro fungování školy a kvalitní realizaci ŠVP vyhovující a dostatečné.

Hodnocení vzdělávání ve školách i školských zařízeních může dle školského zákona provádět i **zřizovatel**. Pokud školu chce hodnotit, musí si pro toto hodnocení **stanovit jasná kritéria** a tato kritéria předem **zveřejnit**⁹. Postup některých zřizovatelů, kteří se k hodnocení školy snaží využívat „školních“ sebehodnotících zpráv, není v souladu se zákonem, neboť zákon nedává zřizovateli právo k vyžadování sebehodnotící zprávy školy či k nahlížení do ní. Škola tyto materiály dle současných legislativních pravidel zřizovateli předkládat nemusí. Navíc jsou zde i odborné důvody, proč tento postup nelze aplikovat. Vnější hodnotitel, v tomto případě zřizovatel, nemůže hodnotit školu podle „školních“ kritérií, která si každá škola stanovuje sama, neboť by každou školu hodnotil podle jiných kritérií. Aby mohl dospět k objektivním výsledkům, musí si stanovit kritéria jiná, pro všechny školy **společná**.

Další problém, který se objevuje v praxi, je nevyjasněný vztah mezi závěrečnou sebehodnotící zprávou a **výroční zprávou školy**. Jde o dva **různé materiály**, které slouží různým účelům a které nelze v žádném případě zaměňovat. Výroční zprávu, na rozdíl od vlastního hodnocení, zpracovává škola pro zřizovatele a poskytuje mu tímto způsobem určité údaje, které zřizovatel potřebuje ke své činnosti. Zřizovatele zajímají především údaje popisující současný stav fungování školy (údaje o škole, o hospodaření školy, o organizačních a personálních záležitostech, o výsledcích hodnocení ČŠI apod.). Mateřské školy, na rozdíl od ostatních škol, zprávu o činnosti školy povinně nezpracovávají¹⁰. Pokud zřizovatel požaduje, aby škola zprávu pro něho zpracovala, pak také musí stanovit, co má zpráva obsahovat¹¹. Je pochopitelné, že škola při zpracování výroční zprávy, je-li zřizovatelem požadovaná, zpravidla využije některých údajů z vlastního hodnocení. Na to pamatuje i školský zákon, který uvádí, že vlastní hodnocení školy může být **východiskem** pro zpracování výroční zprávy o činnosti školy¹². To ovšem neznamená, že namísto výroční zprávy může zřizovatel požadovat vlastní hodnocení školy, popř., že škola namísto výroční zprávy předloží vlastní hodnocení.

3. Sebehodnocení v práci školy

Vyhodnocování vlastní činnosti školy nabývá dnes na významu nejen z důvodů legislativních. Se zavedením ŠVP mohou školy pracovat aktivněji a tvořivěji, neboť v rámci obecně daných pravidel může každá škola jít svou vlastní cestou. Mateřské školy této možnosti zpravidla využívají, avšak zároveň si kladou otázku: „Pracujeme dobře? A co dělat pro to, abychom pracovali lépe?“ Odpověď mohou získat právě prostřednictvím sebehodnotící činnosti, která jim pomůže lépe porozumět procesům, které ve škole probíhají, a tím je také efektivněji ovlivňovat a řídit.

Je tedy v zájmu škol zamýšlet se nad vlastními kroky, ohlížet se za výsledky své práce, zvažovat všechny okolnosti a situace, které do vzdělávání vstupují. Obecně to znamená, že škola sleduje, zda ŠVP, resp. práce podle něho, přináší očekávané výsledky,

⁸ Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání pro školní rok 2007/2008, č. j. ČŠI-1338/08-K

⁹ Zákon 561/2004 Sb., § 12, odst. (5)

¹⁰ Zákon 561/2004 Sb., § 10 odst. (3)

¹¹ Zákon 561/2004 Sb., § 11 hovoří pouze o struktuře a obsahu výroční zprávy škol, které ji každoročně povinně zpracovávají, na mateřské školy se tento požadavek nevztahuje.

¹² Stejně hovoří i vnitřní pravidla ČŠI, v nichž je také uvedeno, že škola využívá vlastní hodnocení jako podklad ke zpracování výroční zprávy (Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání pro školní rok 2007/2008, č. j. ČŠI-1338/08-K)

hledá silné i slabé stránky své činnosti, potvrzuje či zpochybňuje svoje představy, odhaluje případné problémy a řeší je. Škola by tyto činnosti měla provádět pravidelně **a systematicky**. Můžeme pak hovořit o **autoevaluační činnosti školy**.

K tomu, aby škola mohla provádět vlastní hodnocení smysluplně, aby hodnotitel dovedl vybrat fakta, nastavit kritéria a zhodnotit skutečnosti v příslušných souvislostech, je zapotřebí určitých **znalostí i zkušeností**. Pokusíme se ve stručnosti shrnout to nejdůležitější.

3.1. Hlavní rysy sebehodnotící činnosti

V běžném životě každý jedinec využívá zpětné vazby, které se mu z okolí dostává, vyhodnocuje situace, ve kterých se ocitá, a podle toho jedná. Sbírá tak zkušenosti, kterých v další životní praxi využívá. Vyhodnocování je tedy běžnou součástí života, školní praxi nevyjímaje.

Ve školní praxi by **sebehodnocení** mělo sloužit k **udržování trvalé kvality v činnosti školy, popř. k jejímu zlepšování**. Smyslem by mělo být nejen hledat cestu ke kvalitní činnosti školy, ale napomáhat tomu, aby dané kvality, změny či zlepšení bylo možno dosáhnout, aby odhalené problémy bylo možno řešit. Při hodnocení tedy nemůžeme zůstat jen u popisu a zhodnocení situace, popř. u odhalení problémů a stanovení opatření k jejich řešení. To by situaci ani problém neřešilo. Od řešení „na papíře“ je třeba postoupit do reality: **udělat to, co se ukáže, že je třeba**. Pokud škola nereflexuje to, co zjistila, a neudělá, co by udělat měla, jsou všechny předcházející kroky zbytečné.

Vlastní hodnocení by mělo probíhat uvědoměle a soustředěně, pedagogové by měli postupovat promyšleně, soustavně a opakovaně. Pak by se nemělo stát, že škola bude ve svém rozvoji stagnovat, popř. že jí uniknou výrazné chyby či nedostatky. Autoevaluace není jednorázovým aktem, ale jde o proces, soubor kroků, které mají svou souslednost, návaznost a v jistém intervalu se opakují. Autoevaluace není záležitostí jednotlivce, resp. ředitele školy; jde především o dovednost společné práce, o schopnost společného výkonu celého kolektivu mateřské školy.

Provádění vlastního hodnocení má tedy své **postupy a pravidla**:

- **Sebehodnocení školy by se měli účastnit všichni zaměstnanci školy.** Každý by měl k celkovému hodnocení činnosti školy přispět svým dílem. Některé hodnotící činnosti provádějí pedagogové jednotlivě, jiných se zúčastní společně, mohou se hodnotit navzájem. Každý jednotlivý pedagog hodnotí především svou činnost, sám sebe, a tedy jen určitou oblast či úsek práce školy. Evaluační aktivity probíhají na úrovni třídy (hodnocení TVP, výsledků u dětí, sebehodnocení pedagogů aj.), jiné na úrovni školy (hodnocení věcných podmínek, organizace a řízení, spolupráce školy s partnery, ŠVP, naplňování cílů programu, práci pedagogického sboru, zaměstnanců apod.) Dílčí výsledky se postupně skládají a vytvářejí relativně objektivní obraz o činnosti školy. Celkové hodnocení školy zpravidla provádí ředitel (analyzuje dílčí podklady, vyvozuje závěry a využívá jich v řídicí činnosti).
- **Sebehodnocení probíhá v určitých fázích, které na sebe navazují a neustále se opakují.** Jsou to příprava (volba postupu, forem, metod), sběr informací o jevu (sběr dat, zjišťování skutečností), analýza informací a jejich vyhodnocení (vyhodnocení situace, pojmenování problémů), plán dalšího postupu (využití výsledků v práci školy, volba priorit). Tyto fáze mají svá specifika, nelze žádnou z nich přeskočit, neboť logicky navazují jedna na druhou a jsou cyklicky propojeny (probíhají ve spirále).

- **Autoevaluace sestává z řady dílčích procesů, které směřují k rostoucí kvalitě prováděné autoevaluace a tím i zvyšování její účinnosti.** Každá etapa sebehodnocení, jejímž východiskem je vždy analýza současného stavu, začíná plánem zlepšení (co je třeba zlepšit), pokračuje plánem realizace (co pro to uděláme), dále zhodnocením realizace (jak to dopadlo), poučením z chyb (co uděláme příště jinak), což se promítá do plánu zlepšení v další etapě sebehodnocení.
- **K sebehodnocení činnosti škol lze užívat různých metod a postupů.** Mezi nejběžnější patří analýza ŠVP, analýza podmínek školy (SWOT), rozhovory, dotazníky, ankety, analýza a hodnocení třídní i individuální dokumentace (TVP, třídní kniha, diagnostické záznamy, portfolia dětí, individuální plány), dále pak náslechy, hospitace, rozbor audio či videonahrávek apod. Každý z těchto prostředků má svá specifika. Je třeba volit vždy takové, které budou v konkrétním případě nejvhodnější. Některé postupy slouží ke sběru dat, jiné k jejich zpracování a vyhodnocení. Aby bylo možno vyhodnocovat činnost školy objektivněji a nikoli pouze na základě subjektivního dojmu, pracuje se s kritérii, popř. ukazateli.
- **Sebehodnocení školy je činností pedagogickou,** protože slouží k pedagogické práci školy a k udržení či zlepšení její kvality. Ani na příslušné podklady či zprávy bychom neměli pohlížet jako na administrativu. Veškeré evaluační materiály, např. záznamové archy, poznámkové sešity, dotazníky, plány, zápisy z porad, hospitací, výsledky analýz, jsou pedagogické povahy, pracuje s nimi pedagog a využívá je při vzdělávání dětí. Stejně tak i oficiální materiály vztahující se k vlastnímu hodnocení školy (kapitola v ŠVP, struktura vlastního hodnocení a hodnotící zpráva¹³) náleží do oblasti pedagogické.

3.2. Oblasti vlastního hodnocení

V souladu s legislativními a koncepčními pravidly můžeme vlastní hodnocení školy strukturovat do čtyř hlavních oblastí: **ŠVP, podmínky ke vzdělávání, průběh vzdělávání a výsledky vzdělávání.** V průběhu dvou let by se mělo dostat, aspoň rámcově, na všechny tyto oblasti.

Co bychom v těchto oblastech měli sledovat a čeho si všimnout, je podrobně vysvětleno v následujícím přehledu.

1. ŠVP (hodnotíme jeho soulad s požadavky RVP PV)

- **koncepční záměr ŠVP** (hodnotíme, zda má vlastní myšlenku, zda obsahuje dlouhodobé cíle, resp. vizi, zda vyjadřuje, oč škola usiluje, zda obsahuje jasné a srozumitelné vzdělávací cíle a záměry, hodnotíme jedinečnost, původnost, resp. osobitost programu apod.)
- **vhodnost vzhledem k podmínkám** (hodnotíme, zda vychází z analýzy podmínek a situace školy, zda je „ušit na míru“ škole, zda využívá možnosti, které nabízí okolní prostředí apod.)
- **pojetí a zpracování vzdělávacího obsahu** (hodnotíme koncepci vzdělávacího obsahu, obsahovou i formální kvalitu integrovaných bloků apod.)
- **formální a obsahové zpracování** (hodnotíme, zda je úplný, přehledný, zpracovaný „kulturní“ formou apod.)
- **otevřenost ŠVP** (hodnotíme, zda umožňuje další rozvoj školy a zkvalitňování vzdělávání, zda poskytuje prostor pro změny, zda počítá s kontakty s okolním životem apod.)

¹³ Viz kapitola 2. Legislativní rámec autoevaluace

2. Podmínky ke vzdělávání (hodnotíme předpoklady, okolnosti, situace)

- **věcné podmínky** (posuzujeme prostory a vybavení z hlediska požadavků vzdělávacích, bezpečnostních a hygienických)
- **životospráva** (posuzujeme denní řád, režimová pravidla a aktivity, např. stravování, spánek, pohybové aktivity, pobyt venku, hodnotíme naplňování zásad zdravého životního stylu)
- **psychosociální podmínky** (posuzujeme klima třídy i školy, atmosféru a kvalitu komunikace, přístup k dětem a způsob jejich vedení, respekt k individuálním potřebám, vzájemné vztahy a postoje, prosociální komunikaci, míru prostoru pro aktivitu a samostatné rozhodování dítěte apod.)
- **organizační podmínky** (posuzujeme organizační formy práce, denní program, počty dětí ve třídě, respekt k soukromí dítěte, zařazování řízených zdravotně preventivních aktivit apod.)
- **řízení** (posuzujeme vymezení pravidel, týmovou práci, spolupráci všech zúčastněných, kvalitu plánování, řízení a hodnocení, informační systém, spolupráci se zřizovatelem, s orgány státní správy, školami, odborníky a s dalšími partnery)
- **personální a pedagogické zajištění** (posuzujeme pedagogické, metodické i etické kompetence pracovníků, jejich sebevzdělávání, další vzdělávání apod.)
- **spoluúčast rodičů** (posuzujeme vzájemné vztahy mezi rodinou a školou, míru, intenzitu, formy a obsah komunikace a spolupráce)

3. Průběh vzdělávání (hodnotíme práci pedagogů)

- **pedagogický styl** (hodnotíme metody a formy práce, metodické a diagnostické postupy)
- **vzdělávací nabídka** (hodnotíme třídní vzdělávací programy a jejich naplňování, hodnotíme jejich promyšlenost a plánovitost, hodnotíme integrované bloky, nabídku činností, naplňování cílů v rámci bloků)

4. Výsledky vzdělávání (hodnotíme vzdělávací přínos u dětí)

- **individuální vzdělávací pokroky u dětí** (sledujeme a vyhodnocujeme rozvoj a učení dítěte, jeho vzdělávací pokroky ve všech vzdělávacích oblastech, hodnotíme prospívání dítěte ve vztahu k jeho individuálním potřebám a možnostem)

3.3. Hodnotící (evaluační) kritéria a škály

Hodnocení, ať už se týká čehokoli, předpokládá existenci určitých znaků, podle nichž může být sledovaný jev vyhodnocen, tedy určitých **měřítek (kritérií), s nimiž budeme porovnávat**. Pro vyhodnocování činnosti mateřské školy jsou hlavním měřítkem **rámcové požadavky na předškolní vzdělávání formulované RVP PV**. Jsou zde obsaženy nejen požadavky na vzdělávací obsah, ale také na veškeré podmínky, na přístupy k dítěti a jeho vzdělávání, na formy a metody práce, na zpracování ŠVP, na odborné činnosti pedagogů apod. Při práci s těmito kritérii je třeba brát v úvahu, že vyjadřují optimální představu o činnosti mateřské školy, ke které je třeba směřovat, resp. se jim přibližovat. Při hodnocení činnosti školy podle nich je tedy nutno počítat s tím, že **ne všechna kritéria jsou pro každou školu v plné míře splnitelná**.

Při vlastním hodnocení porovnáваме podmínky, situace a jevy, které ve škole probíhají, s požadavky (kritérii) RVP PV, a tím zjišťujeme, co je v naší činnosti v pořádku, event. co je nutno upravit, změnit, zlepšit. Je možno pracovat i s kritérii jinými, která si stanovíme podle zaměření či priorit ŠVP.

Pro přesnější a spolehlivější zjištění může být užitečné tato kritéria více konkretizovat, popř. je rozpracovat do podoby konkrétních ukazatelů (indikátorů). Rozdíl mezi nimi je v tom, že kritérium představuje měřítko, které určuje žádoucí stav sledovaného jevu, ukazatelé jsou konkrétní vodítka či projevy, podle nichž poznáme, na jaké kvalitativní úrovni sledovaný jev je¹⁴. Pro praktické účely však není zpravidla nutné je rozlišovat, kritéria i ukazatelé se mohou prolínat. Pedagog povětšinou ukazatele ani nepotřebuje, jako odborník, který dokonale zná RVP PV, by měl kritériím a jejich obsahu rozumět.

S kritérii pracujeme zpravidla tak, že mají buď podobu **otázek**, na které budeme odpovídat, nebo **výroků**, k nimž budeme vyjadřovat souhlas či nesouhlas. Volíme z nabídky možných odpovědí, např. rozhodně ano (1) – spíše ano (2) – spíše ne (3) – rozhodně ne (4). Jde tedy o použití **stupnice (škály)** s několika stupni, které umožňují jednoduché hodnocení. Výhodnější je používat škály se sudým počtem stupňů, protože dotazovaný se musí vždy přiklonit na stranu buď kladného, nebo záporného hodnocení. Vyhne se tím „středním“, resp. „únikovým“ odpovědím, které mnoho neříkají. Používání škál umožňuje získat spolehlivější odpovědi, snadněji data zpracovat a hromadně vyhodnotit. Při opakovaném hodnocení lze tak dobře poznat, zda dochází k očekávané změně či nikoli.

Za pomoci kritérií a škál lze vytvářet různé **inventáře (soubory otázek či položek)**, které mohou mít podobu dotazníku, pozorovacího archu či záznamového listu, hodnotícího přehledu apod. Uplatníme je např. při rozhovoru, poradě, při analýze podmínek, při pozorování nebo při hospitaci. Rozumné používání takových nástrojů může pomoci dobrat se objektivnějším a spolehlivějším výsledkům¹⁵.

3.4. Přehled základních metod a postupů

Postupy a metody, které lze uplatnit při vlastním hodnocení činnosti mateřské školy, jsou většinou obecně známé. Některé jsou vhodné ke sběru informací, jiné k jejich zpracování či vyhodnocení, vzájemně se doplňují a na sebe navazují. Měly by být využívány a kombinovány postupy různé, které umožní zjištění dle potřeb doplnit, zpřesnit či ověřit. (Např. z pozorování či hospitace je pořízen záznam, ten je analyzován, zjištěné skutečnosti jsou doplněny rozhovorem s pedagogem, rozbořem třídní dokumentace. Nabízíme **přehled základních metod**, ať již klasických, běžně užívaných v pedagogické praxi (popř. v pedagogickém výzkumu) i některých převzatých (z manažerského prostředí). Přehled si nečiní nároky na úplnost.

Pozorování. Slouží k zachycení určitých jevů, procesů, činností a jejich hodnocení. Pozorujeme buď letmo, nahodile (nestrukturované pozorování), nebo s určitým záměrem (strukturované pozorování). Na záměrné pozorování je třeba se připravit, vytvořit si určitý plán, tzn. stanovit si konkrétní cíl, obsah a postup. Pro účely hodnocení je třeba ta zjištění, která byla získána nahodilým pozorováním, ověřit ještě jinou metodou. Pozorování slouží především ke sledování dítěte a jeho projevů¹⁶.

Hospitace. Je jedna z forem pozorování, kdy jsou informace získávány přímou účastí hodnotitele v pedagogickém procesu. Sledujeme a hodnotíme především činnost pedagoga. Výsledky tohoto pozorování jsou zaznamenávány do hospitačního archu a vyhodnocovány. Součástí hospitace by měl být následný rozhovor zaměřený na analýzu zachycených skutečností a sebereflexi pozorovaného.

¹⁴ Např. jedním z kritérií kvality ŠVP je *integrování pojetí a zpracování vzdělávacího obsahu*. Ukazatelé pak jsou např. *podoba integrovaných bloků, jejich propojení, způsob jejich zpracování*.

¹⁵ Může se zdát, že hodnocení některých oblastí činnosti školy, např. některých podmínek, by bylo možné provádět i bez takovýchto nástrojů, a to přímým porovnáním skutečností s požadavky RVP PV. Zpravidla tak lze získat spíše prvotní, orientační přehled o situaci školy, který je nutno dále ověřit.

¹⁶ Pozorování se podrobně věnuje *Metodika na podporu individualizace vzdělávání v mateřské škole* (VÚP 2007), na kterou odkazujeme.

Rozhovor, diskuse, pedagogické porady. Jsou postupy běžně uplatňované v činnosti školy. Slouží ke shromažďování dat a informací přímou komunikací. Ta může probíhat formou volného rozhovoru či rozhovoru řízeného, kdy tazatel postupuje podle předem stanovených otázek. Specifickou formou rozhovoru je beseda či skupinová diskuse. Používá se k výměně názorů na určité téma. Má-li rozhovor, diskuse či porada sloužit jako evaluační metoda, je důležité pořádat si z jednání záznam.

Brainstorming. Je skupinová metoda založená na zachycování myšlenek účastníků, hodí se k tvořivému řešení určitého konkrétního problému. Spočívá ve vytváření určitých myšlenkových map na základě následujícího postupu: vymezení problému, soupis okamžitých nápadů účastníků a jejich návrhů řešení, utřídění myšlenek, jejich vyhodnocení a výběr vhodného řešení. V pedagogické i hodnotící činnosti mateřských škol získává tato metoda na oblibě.

Analýza dokumentů. Pomocí této metody získáváme informace z písemných materiálů oficiálních i neoficiálních. Můžeme analyzovat dokumentaci školy, resp. školní vzdělávací program, zápisy v třídní knize, třídní plány, písemné přípravy, portfolia, deníky, fotodokumentaci, videozáznamy, hodnotící zprávy (ze strany ČŠI, zřizovatele, výroční zprávy, zprávy o hospodaření), koncepční a strategické dokumenty apod. Abychom se dobrali jasných výsledků, je nutno si přesně stanovit cíle sledování a kritéria hodnocení. Tato metoda není příliš v praxi příliš oblíbená, leč pro hodnocení činnosti školy je mnohdy nezbytná.

Analýza portfolia dítěte. Portfolio dítěte je soubor materiálů různého druhu, které jsou důležitým zdrojem informací o jeho stavu a rozvoji. Může obsahovat nejrozličnější dětské práce (dvou i trojrozměrné – didaktické listy, výkresy, výrobky, apod.), dále např. videozáznamy, komentáře pedagoga, popisy situací, které nějakým způsobem zachycují rozvojové a vzdělávací pokroky dítěte. Analýza těchto materiálů může poskytnout pedagogovi informace o rozvoji a učení dětí a zpětnou vazbu o účinnosti jeho vzdělávacích postupů.

Dotazník. Dotazník je nejčastěji používanou písemnou metodou ke hromadnému zjišťování a vyhodnocování údajů. Školy používají buď dotazníky hotové, vytvořené někým jiným, nebo si vytvářejí dotazníky vlastní, aby co nejvíce odpovídaly jejich konkrétním potřebám. Právě proto, že s dotazníkem pracují školy nejvíce, je jejich tvorbě i využití věnována samostatná kapitola v praktické části příručky.

Anketa. Je stručné a rychlé šetření probíhající zpravidla písemnou formou. Zkoumá mínění dotazovaných o určitém jevu. Účastníci se zapojují na základě vlastního rozhodnutí a zájmu. V praxi mateřských škol bývá často používána ve vztahu k rodičům dětí.

Záznamové a hodnotící listy, protokoly. Jedná se o formuláře, záznamové archy či sešity, které obsahují jasně stanovená kritéria a odpovídající hodnotící škálu. Slouží ke sledování a hodnocení určitých jevů, okolností či situací a k zaznamenávání zjišťovaných skutečností. Školy mohou použít hotové protokoly vytvořené někým jiným nebo si vytvořit vlastní. Ukázky archů, které pracují s kritérii RVP PV a s jednoduchými hodnotícími škálami a které lze využít při hodnocení činnosti školy, jsou případným zájemcům nabídnuty v příloze publikace.

SWOT analýza. Zkratka vznikla ze slov Strengths – silné stránky, Weaknesses – slabé stránky, Opportunities – příležitosti, Threats – hrozby, rizika. Tuto metodu lze použít pro základní zmapování situace školy. Umožňuje jednoduše vyhodnotit situace a jevy uvnitř školy (pojmenovat vlastní silné a slabé stránky) a zároveň i okolnosti ovlivňující činnost školy zvenčí (příležitosti, kterých by bylo třeba využít, rizika, kterým je nutno se vyhnout). Metoda získává na oblibě zejména pro svou relativní jednoduchost

a možnost rychlého vyhodnocení. Příklady využití této metody jsou uvedeny v praktické části metodiky.

Ať již jsou při autoevaluaci školy uplatněny jakékoli metody či postupy, nejde pochopitelně jen o ně (např. o rozdání dotazníků či sečtení odpovědí). Je třeba si uvědomit, že smysluplnost vlastního hodnocení je podmíněna především **společnou prací** všech zúčastněných, **otevřenou komunikací** mezi nimi, jejich snahou hledat **konsensus** a schopností dospět ke **společnému řešení**.

ČÁST PRAKTICKÁ

V této části metodiky jsou popsány některé **praktické postupy** a **metody**, které můžeme použít k hodnocení různých oblastí činnosti školy. Kromě toho jsou zde uvedena také doporučení, jak vytvořit a popsat v ŠVP **system vlastního hodnocení**, jak na jeho základě vytvořit **strukturu** hodnocení a jak si poradit se **závěrečným hodnocením**.

Ať už budeme postupovat jakýmkoli způsobem, vždy je nutno mít na zřeteli následující:

- nikdy by se nemělo končit jen u sběru dat, zjištěných skutečností a pořízených záznamů,
- ze zjištěných skutečností by měly být vždy vyvozeny závěry,
- mělo by být uděláno vše pro to, aby opatření mohla být uskutečněna,
- o všem, co se zjistí, je třeba otevřeně hovořit,
- hodnocení by nemělo být jen záležitostí ředitelky, ale celého kolektivu školy.

U některých postupů uvádíme pro ilustraci konkrétní **ukázky ze školní praxe**¹⁷. I když tyto ukázky pochopitelně nejsou bez chyb a nelze je tudíž považovat za vzorové, domníváme se, že mohou pedagogy lépe oslovit a svými nápady na straně jedné a případnými „nedokonalostmi“ na straně druhé je motivovat k samostatné a tvůrčí práci.

1. SWOT analýza

SWOT analýza je jednou z metod kvalitativního hodnocení v oblasti vzdělávání. Spočívá v zařazení jednotlivých faktorů ovlivňujících vzdělávání do jedné ze čtyř kategorií: silné stránky škol, slabé stránky, příležitosti a rizika. Toto rozřazení provádí pedagog tak, že porovná skutečnost s požadavky RVP PV, legislativy aj. Tímto způsobem lze zprůhlednit současnou situaci školy, získat orientační přehled o kvalitě její činnosti, což může posloužit k rychlému určení hlavních kroků či opatření, které by škola měla udělat: silné stránky bude rozvíjet, slabé postupně odstraňovat, nabízené příležitosti smysluplně využívat a rizikům se vyhýbat.

SWOT analýzu lze dobře uplatnit při hodnocení podmínek vzdělávání (velmi často je využívána především jako vstupní analýza při tvorbě či úpravách ŠVP). Lze ji aplikovat i při hodnocení výchovně vzdělávacího procesu. Může ji provádět prakticky kdokoli, jak tým pedagogů, tak i jednotlivci, zaměstnanci školy, popř. i rodiče.

Jak postupovat při SWOT analýze ve skupině:

- pracujeme maximálně ve skupině šesti lidí, větší skupiny rozdělíme
- určíme si vedoucího a stanovíme cíl analýzy
- dohodneme si pravidla (nebudeme nic zastírat,...)
- využíváme brainstormingu, tzn., že přijímáme všechny nápady, nic zatím nekritizujeme, nic nehodnotíme
- postupujeme např. tak, že list papíru rozdělíme na čtyři části, do kterých vpisujeme, popř. mřížku SWOT překreslíme na flipchart
- postupujeme buď otevřeně a společně, nebo anonymně, každý za sebe
- v obou případech následně předčítáme jednotlivé poznámky, společně je třídíme, zvažujeme a kontrolujeme správnost jejich zařazení
- diskutujeme k jednotlivým bodům, shrnujeme, hodnotíme, ujasňujeme si myšlenky
- položky (otázky), v nichž se neshodneme, si vyznačíme a věnujeme se jim později

¹⁷ Pro tyto ukázky bylo v textu užito menšího písma a jsou podbarvené.

- s tím, co zjistíme, dále pracujeme (jinak by analýza neměla smysl), dle výsledků plánujeme další kroky, které by měly vést ke zlepšení a zkvalitnění situace a práce školy

„Mřížka“ pro SWOT analýzu:

Silné stránky	Slabé stránky
Příležitosti	Rizika (Hrozby)

Příklad využití SWOT analýzy při hodnocení pedagogického procesu (ze školní praxe)

Silné stránky - náš plán tematických celků a projektů je dobrý - zajišťujeme vhodné prostředí, máme dostatek materiálu a pomůcek - dosahujeme viditelných posunů ve vývoji dětí (viz záznamové archy) - nabízíme velkou volnost při činnostech - využíváme techniky (počítače) - známe dobře potřeby i zájmy dětí a tomu přizpůsobujeme vzdělávací nabídku - atd.	Slabé stránky - nedaří se nám využívat DVPP (kvalifikace učitelek není vyhovující) - zjišťujeme nedostatečnou samostatnost dětí, málo využíváme kooperativních činností (máme obavy o bezpečnost dětí) - příliš se orientujeme na výtvarné činnosti - ne vždy se nám daří uplatňovat prožitkové učení - při aktivitách často převládá frontální organizace - atd.
Příležitosti - měli bychom více využívat vlastních dovedností (organizačních schopností) - měli bychom více spolupracovat s rodiči - nabízíme možnost využívat tělocvičnu sousední ZŠ - měli bychom uplatňovat větší volnost v plánování a v organizaci v rámci jednotlivých tříd - atd.	Rizika (hrozby) - problémy související s velkým počtem dětí ve třídách (omezený individuální přístup, obavy o bezpečnost) - málo času na společné řešení pedagogických otázek - atd.
Na základě diskuse nad výše uvedenou SWOT analýzou můžeme navrhnout např. tato konkrétní doporučení: - omezit frontální přístup – pracovat ve skupinách - zaměřit se na prohloubení spolupráce s rodiči – představit jim lépe náš ŠVP a jeho vzdělávací nabídku, využít našich individuálních diagnostických materiálů k získání jejich důvěry a zájmu o spolupráci - pro pohybové aktivity cíleně využívat tělocvičnu ZŠ - věnovat na poradách více času pedagogickým otázkám, více spolupracovat na třídách - dbát, abychom výtvarné aktivity neuplatňovali na úkor ostatních - zaměřit se na uplatňování metod prožitkového učení (školení, semináře, hospitace) - zaměřit se na rozvoj samostatnosti dětí (v rámci jejich bezpečnosti)	

Výsledky SWOT analýzy činnosti školy – MŠ Lohanského 851, Praha 5 – Barrandov**Silné stránky:**

- ◆ komunikační dovednosti a flexibilita
- ◆ týmové řízení – zvyšování kvalifikace pedagogů
- ◆ práce s hendikepovanými dětmi, 3 asistenti pedagoga
- ◆ kvalitní zdravá strava, flexibilita kuchyně (např. spec. úpravy jídelníčků pro alergiky)
- ◆ zájem učitelů o další vzdělávání

Slabé stránky:

- ◆ časté OČR a NP, ženský kolektiv s dětmi
- ◆ časté zástupy způsobené účastí na vzdělávacích akcích
- ◆ administrativa, vyplňování tabulek a statistik

Příležitosti školy:

- ◆ spolupráce s Evropskou dobrovolnickou službou
- ◆ novelizace norem spotřebního koše podle posledních výzkumů vedoucích ke změně jídelníčku
- ◆ větší tolerance MČ k přijímání dětí se zájmem o náš program z jiných částí P5 nebo jiných MČ

Hrozby:

- ◆ tlak zřizovatele na prosperující mateřské školy přejít do soukromého sektoru
- ◆ nedostatečná osvěta a odborná péče školských poradenských zařízení o děti s ADHD
- ◆ oddalovaná modernizace kuchyně podle norem EU

Navrhované možnosti řešení

- S:** stále zdokonalovat, posilovat vztahy v týmu jako podmínku dobrých výsledků
- W:** spolupracovat dál s bývalou p. učitelkou – zástupy, klást větší důraz na administrativu
- O:** dobrovolníci z EDS by pomohli dětem k poznání jiných kultur, toleranci, seznámení s životem v jiné zemi, s cizím jazykem, multikulturní výchova
 novelizace norem by umožnila zkvalitnit stravu
 změna kritérií by pomohla získat rodiče (s hendikepovanými dětmi či se zájmem o zdraví), kteří mají zájem o náš program
- T:** ve spolupráci s DYS-centrem pokračovat v osvětě o dětech s ADHD

2. Dotazník, záznamový arch, hospitační činnosti

Dotazník je v praxi mateřských škol stále častěji využíván ke zjištění potřebných informací. Prostřednictvím dotazníku můžeme oslovit zaměstnance školy, rodiče, zřizovatele apod. Dotazníky si pedagogové často vytvářejí sami. Správné sestavení dotazníku a jeho použití však není jednoduchá záležitost a vyžaduje určitý stupeň odborného poučení a praxe. Je velmi důležité dodržet správný postup, protože chybně sestavený a použitý dotazník poskytuje zkreslené informace, které mohou vést k mylným závěrům.

Při práci s dotazníkem je třeba si uvědomovat úskalí této metody a dodržovat určité zásady, které riziko omylu, chyby a nesprávné interpretace mohou snížit. Uvádíme dále to nedůležitější, co je třeba při práci s dotazníkem vědět a dodržovat.

Každý dotazník by měl ve svém úvodu obsahovat informaci o tom, **kdo a proč dotazník zadává a komu je určen**. Mělo by být tedy zřejmé, co se chceme dozvědět, od koho a proč. Je-li dotazník zadáván anonymně, je nutno uvést informaci o zachování této anonymity.

Dále je třeba věnovat se pečlivě a uvážlivě **volbě a formulaci vhodných položek** (otázek). Dotazník nemusí být sestaven jen z otázek, může obsahovat různá tvrzení, která dotazovaní posuzují. Dotazníkem lze proto zjišťovat **nejen fakta, ale i názory dotazovaných, jejich postoje, pocity či dojmy**.

Otázky v dotazníku mohou být různého typu:

a) uzavřené (*Jste spokojen s přístupem učitelky k vašemu dítěti?*)

Na tyto otázky se odpovídá pomocí nabídnuté škály. Nejčastěji používané škály jsou: od zcela souhlasím až po zcela nesouhlasím; od naprosto spokojen až po naprosto nespokojen; od určitě ano po určitě ne.

Pokud se otázka ptá na spokojenost či souhlas, obvykle se na škále možných odpovědí nezařazuje střední volba a počet možností je pak sudý. V některých případech (např. porovnávání dvou věcí nebo zjišťování, jak se změnila situace v čase) má ovšem smysl zařadit i střední volbu („asi stejně“, „nezměnila se“ apod.) a počet možností je pak lichý. K tomu lze v odůvodněných případech přidat i možnost nevím – neumím posoudit – nechci odpovědět. Tuto odpověď se doporučuje zařazovat až na poslední místo, aby dotazovaného nespádala dříve, než se pokusí na otázku odpovědět.

U odpovědí pomocí číselné řady 1–4, případně 1–6 (např. *Jak hodnotíte kvalitu seznamování dětí se základy angličtiny?*) je třeba kategorie slovně popsat. Někdy stačí popsat pouze první a poslední kategorii (např. 1 = velmi kvalitní, 6 = nekvalitní).

Nabídkou možnosti volby odpovědi „nevím“ či „nemohu posoudit“ lze předejít zkreslení výsledků dotazníku v případě, že dotazovaný skutečně není schopen se vyjádřit a každá jiná zvolená alternativa by byla nepravdivá.

b) otevřené (*Jaký je hlavní nedostatek v komunikaci učitelky?*)

Na tyto otázky musí dotazovaný odpovědět vlastními slovy. Je tak možno získat zajímavé názory, ovšem vyhodnocení je, zvláště při větším počtu dotazovaných, obtížné.

c) částečně otevřené (*Jste spokojeni s komunikací učitelky? Pokud ne, uveďte důvody.*)

Znamená to, že je položena uzavřená otázka a zároveň nabídnuta možnost vlastní formulace, která odpověď ve směru, který tazatele zajímá, zpřesňuje.

Při tvorbě dotazníku je vhodné:

- **seskupit** podobné otázky
- **členit** dotazník nadpisy
- **vyhnout** se záporně formulovaným otázkám, zejména **dvojí negaci**
- **střídat otázky s pozitivním a negativním obsahem**

Co by se v dotaznících nemělo objevit:

- **vícenásobná otázka** – ptáme se na více věcí současně (např. *Odpovídá vybavení hračkami, pomůckami, náčiním a materiály věku dětí a je průběžně doplňováno?*)
- **chybná nabídka odpovědí** – nenabízí vyčerpávající možnosti (např. *Škola vede děti k samostatnosti: při všech příležitostech, pouze v některých činnostech, pouze při stolování.*)
- otázka, kde se v **nabízených odpovědích kategorie překrývají** (např. *Komunikace se školou je: vždy dobrá, občas nedobrá, někdy nedobrá, vždy nedobrá.*)
- **otázka příliš obecná a široká**, která zjišťuje mnoho věcí najednou

(např. *Jak by mělo vypadat vzdělávání dětí na vaší mateřské škole?*)

- „**všeobjímající**“ otázka (*Pracují ve škole schopní pedagogové?*)
- **mlhavá otázka**, která znamená pro každého něco jiného (*Vede škola dostatečně děti k udržování pořádku ve škole i kolem školy?*)
- **otázka na názor někoho jiného** (*Považují pedagogové vaše dítě neprávem za méně nadané?*)
- **zavádějící otázka**, která předjímá názor (*Proč se vám na této škole líbí?*)
- používání **žargonu, hantýrky či mnoha cizích slov**

Neméně důležitý je **způsob, jakým je dotazník zadáván**. Volba oslovení i forma, jakou bude dotazník uvedený, ovlivní, jak němu budou dotazovaní přistupovat. Vyplatí se najít způsob, který bude dotazovaným nejlépe vyhovovat a který je bude motivovat k solidní spolupráci.

Dotazník by neměl být příliš obsáhlý. Lze předpokládat, že **stručnější dotazník dotazované neodradí** a budou mu věnovat více pozornosti.

Dále shrneme **praktické rady**, jak při práci s dotazníkem postupovat¹⁸:

- **ujasnit si cíl** dotazníku, tj. proč jej chceme zadávat a jaké informace chceme získat; **zredukovat** jen na ty, které opravdu potřebujeme od dotazovaných znát
- být maximálně **struční**, zjišťovat jen nezbytné údaje
- uvědomit si, komu a jak budeme dotazník zadávat a jak ošetříme jeho **návratnost**
- uzpůsobit jazyk i **formulaci otázek** dotazovaným
- nevytvářet dotazníky dlouhé, vážit, **kolik času zabere** jejich **vyplnění**
- snažit se **motivovat** dotazovaného (např. vysvětlit důležitost odpovědi)
- k dotazníku připojit **jasné pokyny k vyplnění** (např. podtrhněte, zakroužkujte, vypište...)
- vzít v úvahu **vyhodnocování** (snadnější jsou otázky uzavřené)
- **v jedné položce se ptát jen na jednu věc**
- snažit se formulovat **jasně, srozumitelně a jednoznačně**
- otázky musí být neutrální, **nesmí být sugestivní** (navádějí dotazovaného k určité odpovědi)
- **opatrně s otázkami typu „proč“** (dotazovaný může odpovědi jen odhadovat)
- položky zjišťující **názor** doplňovat položkami zjišťujícími **fakta**
- je vhodné zařadit i **ověřující položky** (u důležitých věcí se zeptat na jednu věc dvakrát)

Co se týče zpracování dotazníků, zjišťujeme především četnost odpovědí. Pokud chceme, aby zjištěná data byla spolehlivější, dotazníky by měly být **zpracovány statisticky**. Pro potřeby pedagogů a mateřských škol většinou stačí ty nejjednodušší postupy, např. procenta. Pokud převažují uzavřené otázky, je jejich vyhodnocení snadné a rychlé. U otevřených otázek se doporučuje vybrat časté součásti odpovědí a s nimi dále pracovat obdobným způsobem jako u otázek uzavřených.

Určitou obdobou dotazníků mohou být různé **inventáře, záznamové či hodnotící archy, formuláře** apod. Ty bývají pečlivěji strukturované, přehledné, mívají

¹⁸ J. Vašátková: *Úvod do autoevaluace školy*

podobu tabulek a pracují s **kritérii a hodnotícími stupnicemi (škálami)**. Kritéria mohou mít podobu tvrzení, výroků či otázek a pro jejich formulování platí obdobná pravidla jako pro tvorbu dotazníku. Výhodnější je opět používat škály se sudým počtem stupňů, protože dotazovaný se musí vždy přiklonit na stranu buď kladného, nebo záporného hodnocení, a vyhneme se tím „středním“, resp. „únikovým“ odpovědím, které mnoho neříkají.

Příklady hodnotících stupnic					
1	2	3	4		
rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne		
1	2	3	4	5	
je možné zveřejňovat a dávat za vzor	mělo by se oceňovat a podporovat	je možné akceptovat	vyžaduje pozornost a změnu	vyžaduje radikální opatření	
výjimečný mimořádný vzácný prvotřídní znamenitý ojedinělý	kvalitní efektivní hodnotný chvályhodný produktivní nadstandardní	obvyklý typický všední standardní běžný normální	nepřínosný nevhodný nepřiměřený nevýznamný částečný nevalný	nedostačující neefektivní nefunkční neúnosný nepřijatelný ohrožující	
6	5	4	3	2	1
vždy	téměř vždy	často	občas, zřídka	výjimečně	nikdy
všichni	téměř všichni, většina	přibližně polovina	menšina	téměř nikdo	nikdo
rozhodně ano	ano s výhradami	spíše ano	spíše ne	ne s výhradami	rozhodně ne

Ukázka položek a škály z dotazníku k sebehodnocení pedagoga ze školní praxe (zkráceno)

Vysvětlení hodnotící škály: 1 – s tvrzením souhlasím 2 – s tvrzením spíše souhlasím 3 – s tvrzením spíše nesouhlasím 4 – s tvrzením nesouhlasím N – nejsem schopen posoudit	
Tvrzení	Hodnotící škála
K výkonu své profese mám odpovídající vzdělání.	1 2 3 4 N
Pedagogická práce mi přináší uspokojení.	1 2 3 4 N
V pracovní době i ve volném čase se dále vzdělávám.	1 2 3 4 N
Vážím si svých kolegů.	1 2 3 4 N
O různých pedagogických otázkách diskutuji s ostatními kolegy.	1 2 3 4 N
O prospívání jednotlivých dětí diskutuji s jejich rodiči.	1 2 3 4 N
K dětem přistupuji taktně a s porozuměním.	1 2 3 4 N
Mám pochopení pro osobní problémy dětí, pokud o nich vím.	1 2 3 4 N
Ve škole se řídíme podle stanovených pravidel.	1 2 3 4 N
V pedagogickém sboru jsou kolegové, kterým se raději vyhnu.	1 2 3 4 N
Usiluji o vzájemnou spolupráci dětí.	1 2 3 4 N
Snažím se o to, aby každé dítě mohlo uplatnit svou osobnost, své potřeby, přání i názory.	1 2 3 4 N
Atd.	

Ukázka formuláře pro pracovníky školy k hodnocení její činnosti – J. Solfronková (Plzeň)

Cíl: získat informaci o kvalitě mateřské školy a přístupu pracovníků ke změnám a jejich řízení

Úroveň sledovaného jevu:

6 – nadstandardní, 5 – velmi dobrá, 4 – dobrá, 3 – přijatelná, 2 – částečně vyhovující, 1 – nevyhovující

	Mateřská škola	Hodnota
1	Jasnost a srozumitelnost vize naší školy	
2	Důvěra vedení k zaměstnancům	
3	Informovanost pracovníků při vytváření strategie rozvoje naší školy	
4	Kvalita vztahů mezi pracovníky	
5	Podpora změn a inovací ze strany vedení	
6	Schopnost učitelů přizpůsobit se změnám v naší škole	
7	Úroveň komunikace o cílech naší školy	
8	Rozdělení pravomocí a odpovědnosti	
9	System spolupráce s rodiči a ostatními partnery	
10	Organizační struktura naší školy	
11	Schopnost vedení školy předvídat změny, které nás čekají	
12	Schopnost vedení školy vytvářet plány rozvoje	
13	Podpora nových metod a přístupů v pedagogické činnosti vedením školy	
14	Akceptování názorů všech zaměstnanců	
15	Znalost silných a slabých stránek pracovníků	
16	Delegace pravomocí od vedení na zaměstnance	
17	Tvůrčí charakter školního klimatu	
18	Zájem rodičů o dění na naší škole	
19	Informování rodičů, zřizovatele a ostatních partnerů o vizi a budoucnosti naší školy	

Co ještě považujete za důležité uvést:

Pravidelně používanou metodou v praxi mateřských škol je **hospitace**. Je dobře věnovat hospitační činnosti ve třídě delší časový úsek a nejméně jednou během roku ji provést v každé třídě. Běžně realizované chvilkové vstupy obvykle nemohou poskytnout spolehlivé informace o kvalitě práce pedagoga. Jako každou řízenou činnost lze i hospitační činnost rozdělit na čtyři fáze: **příprava, vlastní pozorování, rozborová činnost a vypracování hospitačního záznamu**.

Aby nedocházelo ke zkreslení závěrečných tvrzení, doporučuje se při hospitační činnosti:

- vystupovat a jednat příjemně, taktně
- věnovat se nerušeně pouze hospitační činnosti
- nedávat v průběhu pozorování najevo svou případnou nespokojenost
- snažit se být maximálně objektivní
- pečlivě pozorovat a vše bezprostředně zaznamenávat
- uvědomovat si, že přítomnost hospitujícího je rušivým momentem pro pedagoga i pro děti
- po ukončení pozorování sdělit základní poznatky, především pozitivní

- na rozbor hospitace se připravit, ale příliš jej neodkládat (optimální je týž den)
- snažit se o příjemnou atmosféru setkání i při rozhovoru
- nepřerušovat hospitovaného při jeho výpovědi o vlastním pedagogickém záměru (plánu)
- vést hospitovaného k sebereflexi
- při hodnocení zásadně vycházet z pozitiv, při rozboru nedostatků postupovat citlivě
- hodnotit jevy, děje, činnosti, nikoli osobnost hospitovaného
- vést hospitovaného, aby se na hodnocení také podílel
- závěry formulovat jasně a srozumitelně
- snažit se, aby rozhovor pozitivně motivoval pedagoga k další práci

Pro **záznam z hospitační činnosti** je možno využít nejrůznějších formulářů ať již převzatých, upravených či samostatně vytvořených. Měly by obsahovat jméno hospitovaného i hospitujícího, datum a cíl hospitace, předmět sledování, popř. stupnici pro hodnocení sledovaných jevů. V zápise je nutno pamatovat na prostor pro hodnotící závěry a doporučení, popř. názor hospitovaného.

3. Hodnocení školního vzdělávacího programu

Samotný školní vzdělávací program, který si škola vytvořila, představuje významnou a důležitou oblast vlastního hodnocení. Škola by sama měla mít zájem, aby její ŠVP byl kvalitní, v souladu s pravidly RVP PV. Určitě stojí za to **ŠVP jako celek „překontrolovat“ a posoudit, zda opravdu ve všech ohledech vyhovuje**. Je dobře učinit tak dříve, než se začne podle ŠVP pracovat, a tím získat možnost včas zjistit případné nedostatky a provést potřebné korekce.

Základní kritéria a ukazatele, podle kterých můžeme vyhodnotit kvalitu ŠVP, nalezneme v RVP PV. Vztahují se celkem k pěti oblastem: 1. koncepční záměr ŠVP, jeho promyšlenost, původnost, 2. vhodnost ŠVP vzhledem k podmínkám, 3. pojetí a zpracování vzdělávacího obsahu, metody a formy práce. 4. formální zpracování, 5. funkčnost ŠVP, jeho otevřenost, flexibilita. Při vlastním vyhodnocení ŠVP budeme hledat odpovědi na následující otázky:

- Vyjadřuje ŠVP jasně a srozumitelně, oč usilujeme, kam naše škola směřuje a kudy chceme jít? Vede nás k rozvoji školy a zkvalitňování vzdělávání?
- Zapadá do prostředí, odpovídá podmínkám, které máme? Je vytvořen „na míru“ naší škole?
- Podporuje skutečně integrované vzdělávání? Je vzdělávací obsah skutečně zpracován v podobě integrovaných bloků? Podporuje vhodné formy a metody?
- Obsahuje ŠVP všechny požadované informace?
- Je ŠVP dostatečně funkční pro naši práci, pro učitelky, pro rodiče apod.?
Je dostatečně otevřený? Lze jej přizpůsobovat okolnostem a změnám?

Vhodným prostředkem k vyhodnocení ŠVP může být **záznamový či hodnotící arch (dotazník)**. Je možno postupovat tak, že zhodnocení provede každý účastník zvlášť, jeden pedagog (zpravidla ředitel) z těchto záznamů zpracuje souhrnné hodnocení, které je společně projednáno. Z diskuse by měly vyplynout návrhy na další postup, popř. na konkrétní opatření, změny, úpravy či dopracování ŠVP.

Příklad záznamového archu k hodnocení ŠVP je uveden v příloze.

4. Hodnocení podmínek ke vzdělávání

4.1. Cíle a kritéria

Podmínky, které škola má či které si vytváří, významně ovlivňují kvalitu vzdělávání. Proto je důležité věnovat veškerým podmínkám patřičnou pozornost.

Cílem vyhodnocování je podmínky monitorovat, sledovat jejich kvalitu, vývoj a změny, posuzovat, zda vyhovují požadavkům, vyhodnocovat jejich vliv na vzdělávání a dbát, aby byl co nejlepší.

Kvalita podmínek je podrobně popsána v RVP PV, popř. vymezena vyhláškou¹⁹. RVP PV tak nabízí základní **kritéria**, podle nichž lze poměrně snadno veškeré podmínky vyhodnocovat. Připomínáme, že v **RVP PV je popisován ideální stav podmínek, jehož naplnění je mnohdy limitováno nejružnějšími danými okolnostmi** (např. materiálními či finančními prostředky školy). Nicméně čím více se podaří pedagogům optimální kvalitě podmínek přiblížit, tím je na tom škola lépe.

Předmětem vlastního hodnocení by měly být veškeré podmínky popsané v RVP PV: věcné podmínky, životospráva, psychosociální podmínky, spolupráce s rodinou a dalšími partnery, personální podmínky, organizace a řízení školy. V souladu s požadavky vyhlášky č. 15/2005 Sb., podle nichž budou školy zpravidla postupovat, zaměříme praktické postupy a ukázky k následujícím oblastem:

- vyhodnocování věcných podmínek, životosprávy dětí, psychosociálních a organizačních podmínek
- vyhodnocování spolupráce s rodiči a ostatními partnery
- vyhodnocování řízení školy, personálního a pedagogického zajištění, včetně dalšího vzdělávání pedagogů.

Je třeba pamatovat na to, že nestačí stav těchto podmínek jen **popsat**, ale že je třeba **zhodnotit jeho dopad na vzdělávání**. Tam, kde zjistíme nevyhovující podmínky, zaměříme se především na to, jak je zlepšit (**navrhujeme opatření**). Popis a hodnocení by měly být pravdivé, zastíráním problémů (v tomto případě bychom tak činili sami před sebou) nic nevyřešíme. Pokud dojdeme k závěru, že je sice známo, co by bylo třeba udělat, ale z určitých důvodů (např. ekonomických či personálních) nelze momentálně opatření či změnu provést, je dobré toto v záznamu z hodnocení uvést. Může to sloužit jako doklad, že zjištěné nedostatky nejsou chybou školy či pedagogů, popř. že nejsou řešitelné na úrovni školy (např. se může jednat o nepřiměřené počty dětí ve třídách). Opakovaná zjištění, shodná v mnoha školách, pak mohou být podnětem pro řešení na vyšší úrovni řízení činnosti škol (např. legislativní, koncepční).

4.2. Věcné podmínky, životospráva, psychosociální a organizační podmínky

Předmětem vyhodnocování této oblasti budou:

- prostory školy, materiální podmínky, hračky, pomůcky a náčiní, uspořádání a vybavení tříd, zahrady, hřiště, hygienické a bezpečnostní podmínky apod.
- kvalita stravy, denní řád, pobyt venku, volnost pohybu, podpora pohybových aktivit, odpočinek, zdravý životní styl apod.

¹⁹ Vyhláška č. 410/2005, Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých.

- kvalita prostředí, adaptace dětí, respektování přirozených potřeb, rovnost postavení dětí ve skupině, společná pravidla, kvalita komunikace, způsob vedení dětí, prosociální vztahy apod.
- organizace denního programu, organizace činností apod.

Všechny uvedené podmínky jsou pro předškolní vzdělávání a jeho účinnost důležité. Kromě materiálních, hygienických a bezpečnostních podmínek je důležité zajistit dětem zejména vhodný **denní řád a program činností**. Při vyhodnocování budeme sledovat např. pružnost denního programu, přizpůsobivost situaci či individuálním potřebám dětí, vyváženost spontánních a řízených činností, míru uplatňování individuálních, skupinových či frontálních činností. I když některé okolnosti jsou dané (např. počty dětí, úvazky učitelek) a v jistém smyslu limitující, je třeba usilovat o to, aby se veškeré organizační zajištění maximálně blížilo požadavkům RVP PV.

Za klíčové je však nutno považovat **psychosociální podmínky**, neboť vzdělávání dětí, resp. jejich rozvoj a učení, je významně ovlivňováno tím, co děti pociťují a co prožívají. Abychom mohli spolehlivě zajišťovat vhodné klima, v němž by se děti neustále cítily dobře, spokojeně a bezpečně, měli bychom průběžně a pravidelně jeho kvalitu sledovat a vyhodnocovat. Nebudeme sledovat jen vztahy a komunikaci mezi dětmi a pedagogy, ale také vzájemné vztahy a komunikaci mezi všemi, kteří se na tvorbě klimatu školy účastní, včetně ostatních zaměstnanců školy a zároveň i rodičů.

Základní **kritéria**, podle nichž můžeme hodnotit, nalezneme v RVP PV. Týkají se denního řádu, stravování, pitného režimu, pobytu venku, pohybových aktivit dětí, odpočinku, a stejně tak i životního stylu. Další pak je možno nalézt ve vyhlášce 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých²⁰.

Kromě **kontroly materiálního vybavení** školy, popř. jeho inventarizace, může být vhodnou metodou **rozbor dokumentace** (ŠVP, TVP, školní řád, zápisy v třídní knize), **dotazníková metoda** (pro pedagogy i ostatní zaměstnance školy, **anketa** pro rodiče). Vzhledem k důležitosti, kterou ve vzdělávání předškolních dětí sehrává kvalita sociálního prostředí, je dobře se věnovat této otázce soustředěněji, **kombinovat více metod**, a tak získávat neustálou a pravdivou zpětnou vazbu. Můžeme využít **rozhovor** (s dětmi, rodiči, zaměstnanci), dále **hospitace, pozorování, rozbor dětských výtvorů** apod.

Příklady záznamových archů s kritérii a hodnotícími škálami jsou uvedeny v příloze.

4.3. Spolupráce s rodiči a ostatními partnery

Smyslem vlastního hodnocení této oblasti je **posoudit kvalitu spolupráce školy s rodiči** (popř. s ostatními partnery), **její vliv na vzdělávací činnost školy**. Cílem je vytvářet mezi rodiči a pedagogy přátelský, resp. **partnerský vztah** a zajistit, aby **se děti i rodiče cítili v mateřské škole dobře** a navštěvovali ji rádi.

Předmětem bude např. míra spoluúčasti rodičů, jejich spokojenost, vztahy mezi rodiči a pedagogy, účinnost spolupráce, charakter komunikace mezi rodiči a školou, počet a zaměření společných akcí, podíl rodičů na přípravě ŠVP, způsob předávání informací o prospívání dítěte, ochrana soukromí rodiny, podpora rodiny, nabídka poradenských služeb, spolupráce s odborníky, spolupráce se základní školou, vliv dalších osob na vzdělávání apod. Co se týče rodičů, konkrétně je možno sledovat, zda mají zájem o ŠVP, jakých akcí se zúčastní, jak přistupují k nabídce různých vzdělávacích či osvětových aktivit pořádaných či zprostředkovaných školou, zda mají zájem o vzdělávací pokroky

²⁰ Tyto požadavky se týkají prostorových podmínek, osvětlení, vytápění, úklidu apod.

dítěte, zda mají důvěru v pedagogy a jejich osobní i profesionální kvality, jaká jsou jejich přání či náměty na zlepšení komunikace, popř. zda pomáhají materiálně či finančně (zabezpečováním malých oprav školy či pomůcek, sponzorskými dary apod.)

Základní kritéria, podle kterých můžeme obsah, rozsah i kvalitu vzájemné spolupráce hodnotit, lze nalézt přímo v RVP PV. Můžeme doplnit další kritéria dle priorit školy, konkrétních podmínek či názorů rodičů.

V tomto případě nevystačíme pouze s hodnocením pracovníků školy, ale pro objektivní vyhodnocení bude samozřejmě nutno dotazovat se také rodičů. Pro pedagogy bude vhodnou metodou **dotazník, pedagogická rada, rozhovory** či **diskuse**. Informace od rodičů lze získat prostřednictvím **dotazníku, ankety, rozhovorem** či **besedou** s rodiči. Pro zpřesnění informací, popř. pro sdělení důvěrnější povahy je vhodnější využít **individuální rozhovor**.

Dále uvádíme ukázky dvou dotazníků určených rodičům z vlastní dílny škol. První je velmi podrobný, druhý naopak stručný, snadno vyhodnotitelný.

Ukázka dotazníku pro rodiče – MŠ Duha o.p.s, Mladá Boleslav

Vážený rodiče,
chtěli bychom využít dobré spolupráce s Vámi, rodiči, a požádat Vás o vyjádření Vašeho názoru na provoz a práci naší mateřské školy.
U jednotlivých otázek zaškrtněte příslušnou odpověď, případně doplňte.
Děkuji za Vaše názory – ředitelka MŠ

1. Chodí Vaše dítě do MŠ:

nerádo rádo velmi rádo nevím

2. Hovoří Vaše dítě s Vámi o dění v MŠ?

vůbec ne občas pravidelně

3. Domníváte se, že jste informováni o programu činnosti dětí?

nedostatečně přiměřeně

Co ještě navrhuje?

4. Jak často sledujete školní vzdělávací program – výchovně vzdělávací práci na nástěnkách?

ne občas pravidelně

5. Sledujete webové stránky naší MŠ?

ne občas pravidelně

6. Jak jste spokojeni s přístupem a jednáním dospělých v MŠ:

ne částečně převážně ano maximálně

7. Jak byste označili vzájemný vztah Vašeho dítěte a učitelek ve třídě?

odměřený kamarádský vstřícný vřelý rodinný

8. Máte dojem, že ve třídě Vašeho dítěte převažují činnosti:

direktivně organizované (dítě nemá možnost volby)
přiměřeně organizované (dítě má možnost volby)
neorganizované (činnosti jsou nahodilé)

9. a) Máte připomínky k výchovně vzdělávací práci v MŠ v průběhu dne?

ne občas ano
konkrétně k

b) Jaký je váš názor na následující činnosti:

logopedie: zatím nemohu posoudit (dítě se neúčastní)
připomínky nemám
mám tyto připomínky

bruslení: zatím nemohu posoudit (dítě se neúčastní)
připomínky nemám

mám tyto připomínky:

plavání: zatím nemohu posoudit (dítě se neúčastní)
připomínky nemám
mám tyto připomínky:

výlety: zatím nemohu posoudit (dítě se neúčastní)
připomínky nemám
mám tyto připomínky:

kulturní akce: zatím nemohu posoudit (dítě se neúčastní)
připomínky nemám
mám tyto připomínky:

seznam. s angličtinou:
zatím nemohu posoudit (dítě se neúčastní)
připomínky nemám
mám tyto připomínky:

škola v přírodě: zatím nemohu posoudit (dítě se neúčastní)
připomínky nemám
mám tyto připomínky:

10. Co dle Vašeho názoru chybí v naší výchovně vzdělávací práci:
.....

11. Domníváte se, že společných akcí (divadla, výlety, atd.) organizovaných MŠ je vzhledem k věku Vašeho dítěte:
příliš přiměřeně málo nevím, nedokážu posoudit

12. Jaké další akce navrhuje:
.....

13. Je Vaše dítě (s ohledem k jeho věkovým a individuálním schopnostem) v MŠ vedeno k samostatnosti?
vůbec částečně dobře nevím, nedokážu posoudit

14. Jste spokojeni s vybavením MŠ pomůckami a hračkami?
ve třídě: ano částečně ne nevím, nedokážu posoudit
na zahradě: ano částečně ne nevím, nedokážu posoudit

15. Jste spokojeni s prostředím MŠ vzhledem k jeho podnětnosti?
ano částečně ne nevím
Jaké změny navrhuje (např. uspořádání nábytku atd.)
.....

16. Jak jste spokojeni se stravováním dítěte v MŠ:
(své hodnocení vyznačte na číselné škále, kde maximální počet bodů je 5 a minimální počet je 1)
a) skladba jídelníčku 1 2 3 4 5
b) množství ovoce a zeleniny 1 2 3 4 5
c) velikost porcí 1 2 3 4 5
d) další názory, návrhy a doporučení:
.....

17. Vyhovuje Vám provozní doba MŠ? Jaké změny navrhuje?
ano ne s výhradami
navrhují:

18. Zda a jak konkrétně byste se chtěli podílet na dění v MŠ, akcích apod.:
.....

Děkujeme Vám za čas, který jste věnovali vyplnění dotazníku. Vhodte jej, prosím do „schránky“ ve vstupní hale MŠ. **Záleží pouze na Vás, zda se podepíšete, či ne.** V nejbližší době provedeme vyhodnocení odevzdaných dotazníků a se získanými daty Vás seznámíme a zároveň je využijeme v další práci.

Ukázka dotazníku pro rodiče ze školní praxe (MŠ Čtyřlístek, Odry)**DOTAZNÍK PRO RODIČE**

Vážení rodiče, prosíme o spolupráci a děkujeme vám za vaše podněty. Odpovězte, prosím, na jednotlivé otázky s pomocí následující hodnotící stupnice:

Stupnice pro hodnocení:

4	3	2	1
Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne

Při vyplňování dotazníku, resp. při odpovídání na otázky, označte křížkem vámi přidělený počet bodů, popř. upřesněte v rubrice pro poznámky.

	Otázky	4	3	2	1	poznámka
1	Vyhovuje vám délka provozu MŠ, pokryje to potřeby vaší rodiny?					
2	Myslíte si, že máte dostatek informací o režimu dětí v MŠ?					
3	Pokládáte počet akcí MŠ pro rodiče a děti za dostatečný?					
4	Dostačuje vám nabídka kroužků MŠ pro děti (angličtina, cvičení rodičů a dětí, logopedie, výuka hry na flétnu)?					
5	Vyhovují vám informace MŠ na nástěnkách k přehledu o dění v MŠ? Máte dostatek těchto informací?					
6	Jste spokojeni s formou komunikace s učitelkou na třídě? Máte k ní důvěru?					
7	Jste spokojeni s přístupem učitelek k vašemu dítěti?					
8	Získává vaše dítě podle vašeho názoru dostatek nových poznatků a dovedností v MŠ?					
9	Jste spokojeni s možnostmi komunikace s vedením MŠ?					
10	Považujete za dostačující rozsah úředních hodin účetní v MŠ?					
11	Máte dostatek možností komunikace s vedením školní jídelny mateřské školy? (omlouvání, přihlašování dětí...)					
12	Je jídelníček MŠ podle vašich představ dost kvalitní, naplňuje vaše představy o zdravé výživě?					
13	Jste ochotni sponzorsky se spolupodílet v mateřské škole?					

Co se vám v MŠ líbí?

Co se vám v MŠ nelíbí, co by se mohlo změnit?

Jiné vyjádření:

Příklad záznamového archu pro pedagogy k hodnocení spolupráce s rodinou je uveden v příloze.

4.4. Řízení školy, personální a pedagogické zabezpečení, další vzdělávání

Smyslem hodnocení je zjistit, jak na tom škola je, a zároveň **zajistit, aby řízení školy i profesionální zajištění vzdělávání bylo co nejlepší.**

Předmětem zájmu bude styl práce ředitele školy, vymezení pravomocí, komunikativní a sociální dovednosti ředitele, informovanost, spokojenost pracovníků apod., a zároveň i to, co a jak by se v těchto směrech dalo zlepšit. Zpravidla se hodnocení zaměřuje na úroveň komunikačních dovedností (jednání s podřízenými, umění naslouchat, umění motivovat), na manažerské dovednosti (řízení porad, řízení změn, týmové dovednosti) nebo na dovednosti osobní, tzn., jak ředitel dokáže ostatní motivovat a vést, jak zvládá konflikty, stresy aj. Další oblastí zájmu bude odborná kvalifikace pracovníků, péče o jejich odborný růst, možnosti vzdělávání pedagogů a jeho úroveň, týmová práce, osobní i profesní kompetence pedagogů, spolupráce s odborníky apod.

Základní **kritéria** poskytuje RVP PV. Další si může stanovit škola podle svých potřeb.

Při vyhodnocování je možno využít celou řadu metod. Např. **analýza osobních a pracovních materiálů** přináší informace o vzdělání pedagoga, analýza TVP o jeho profesních kompetencích, účast na vzdělávacích akcích či různé formy dalšího vzdělávání vypovídají o sebevzdělávání, profesním i osobním růstu pracovníka. **Pozorování** umožňuje zjišťovat skutečné osobnostní i odborné praktické dovednosti a jejich využívání v pedagogickém procesu při práci s dětmi. Kromě **hospitací a pedagogických porad** může ředitel uplatnit celou řadu dalších metod, podle toho, co konkrétně chce u kterého pedagoga sledovat a hodnotit. Běžně jsou užívány nejrůznější **dotazníky** pro pedagogy, povětšinou připravované vedením školy. Často zde nevystačí uzavřené otázky, na které dotazovaný snadno odpovídá, ale význam mají otevřené otázky, jejichž zodpovězení i vyhodnocení je však obtížnější. Proto může být další vhodnou metodou **evaluační rozhovor ředitele se zaměstnanci**.

Aby získané výsledky byly co nejspolehlivější a pokud možno objektivní, je dobře metody vhodně kombinovat a **získávat informace z co největšího počtu možných zdrojů**. Hodnocení jednotlivých pedagogů provádí většinou ředitel mateřské školy průběžně během roku, popř. v určitých etapách, může provádět také hodnocení souhrnné či závěrečné. Hodnocení může být i **vzájemné**, mohou jej provádět kolegové. Často se uplatňuje také **sebehodnocení**. Při hodnocení řízení a řídicích schopností je dobře **uplatnit sebehodnocení** samotného řídicího pracovníka a zároveň **hodnocení podřízených spolupracovníků**, popř. i rodičů či dalších spolupracovníků či partnerů školy. Ředitel by si měl porovnat svůj názor s názorem ostatních pracovníků (svých podřízených). Otevřená **diskuse** k vzájemnému hodnocení může odhalit a vyjasnit mnohé a třeba dlouhodobě skryté problémy a tím umožnit jejich vyřešení. V dobře fungující škole bývá takováto otevřená komunikace samozřejmostí a pravidelné diskuse běžné.

Dále uvádíme ukázky dotazníků k hodnocení řízení školy, pedagogického zajištění její činnosti a dalšího vzdělávání ze školní praxe.

Ukázka dotazníku k hodnocení řízení školy ze školní praxe (J. Solfronková, Plzeň)

HODNOCENÍ ŘÍZENÍ ŠKOLY

Cíl: získat informace o kvalitě mateřské školy a přístupu pracovníků ke změnám a jejich řízení

Úroveň sledovaného jevu	Hodnota
Nadstandardní	6
Velmi dobrá	5
Dobrá	4
Vyhovující	3
Mírně vyhovující	2
Nevyhovující	1

	Mateřská škola	Hodnota
1	Vize školy – jasná a srozumitelná	
2	Důvěra k zaměstnancům	
3	Informovanost pracovníků při vytváření strategie rozvoje školy	
4	Kvalita vztahů mezi pracovníky	
5	Podpora změn a inovací vedením	
6	Schopnost učitelů přizpůsobit se změnám ve škole	
7	Úroveň komunikace o cílech školy	
8	Jasně rozdělení pravomocí a odpovědnosti	
9	Dobře zpracovaný a zaběhnutý systém spolupráce s rodiči a ostatními partnery	
10	Fungující organizační struktura školy	
11	Vedení školy je schopno předvídat změny, které školu čekají	
12	Vedení školy je schopno vytvářet plány rozvoje	
13	Vedení školy podporuje nové metody a přístupy v pedagogické činnosti	
14	Názor každého zaměstnance je přijímán	

15	Vedoucí pracovník ví o silných a slabých stránkách každého pracovníka	
16	Ředitel deleguje pravomoci	
17	Tvůrčí klima ve škole	
18	Rodiče se zajímají o dění na naší škole	
19	Rodiče, zřizovatel a ostatní partneři jsou informováni o vizi školy	

Ukázka archu k hodnocení pedagogického zajištění práce školy ze školní praxe (zkrácená verze)

 Úroveň kvality: **3** – nevyhovující; **2** – dobrá; **1** – vyhovující

Sledovaný jev	Úroveň kvality		
kvalifikace učitelé			
jasná pravidla pro pedagogickou práci			
sebevzdělávání pedagogů			
optimální pedagogická péče v MŠ			
profesionální přístup pedagoga			
spolupráce s odborníky			

Návrhy na zlepšení (u hodnocení 2 a 3):

Ukázka dotazníku k sebehodnocení v oblasti dalšího vzdělávání ze školní praxe (Jitka Čápková)
Sebehodnotící dotazník pedagogického pracovníka MŠ Pohádka

Jméno: Datum:

Cíl: Zjistit a posoudit úroveň DVPP vzhledem k podmínkám daným nabídkou a strategií školy.

Na následující otázky odpovězte v rozmezí hodnotící škály:

1 – ano 2 – spíše ano 3 – spíše ne 4 – ne

		1	2	3	4
1.	Svým vzděláváním systematicky naplňuji potřebu celoživotního učení				
2.	Další vzdělávání pokládám za přínosné				
3.	Uvědomuji si, že standardní nabídka dalšího vzdělávání ve školství je různorodá a pestrá a vybírám si dle vlastního zájmu a potřeb				
4.	Jednotlivé vzdělávací akce jsou kvalitní a plní mé očekávání				
5.	K DVPP přistupuji aktivně				
6.	Snažím se předávat poznatky ze semináře kolegům				
7.	Zajímám se o poznatky z DVPP svých kolegů				
8.	Nové poznatky plně realizuji ve své výchovně vzdělávací práci				
9.	Načerpané poznatky mohu vždy využít v praxi				
10.	Má odborná způsobilost zahrnuje i základní znalost zákonů a vyhlášek týkajících se předškolního školství				
11.	Svým vzděláváním a předáváním zkušeností podporuji týmovou spolupráci				
12.	Svým profesním růstem sleduji zvyšování konkurenceschopnosti školy				
13.	Další vzdělávání vede k posílení mé adaptability a flexibility				
14.	Díky svému vzdělávání mohu provádět poradenskou činnost pro rodiče ve věcech vzdělávání a výchovy				
15.	Ke svému profesnímu růstu využívám i konzultace se svými kolegy				
16.	Na DVPP máme dostatečné finanční prostředky				
17.	Mé vzdělávání je finančně omezeno vedením školy				
18.	Na vzdělávání si finančně přispívám				
19.	Na vzdělávání jsem ochotna si finančně přispívat				
20.	Zájem o vzdělávací akce na naší škole převyšuje nabídku				

21.	Vedení školy má zájem na mém profesním růstu				
22.	Mohu se účastnit vzdělávacích akcí bez omezení				
23.	Můj zájem o vzdělávání se odráží na mém hodnocení				
24.	Metodická knihovna naší školy je dostatečně vybavena				
25.	Odbornou a metodickou pomoc knihovny využívám pravidelně				
26.	Své vzdělávání zaměřuji také ke studiu školských právních předpisů a dokumentů				

Příklady dotazníků k hodnocení řízení školy, odborného zajištění a dalšího vzdělávání jsou uvedeny v příloze.

5. Hodnocení průběhu vzdělávání

5. 1. Pedagogický styl, metody a formy práce

Smyslem hodnocení je **zjistit úroveň metod a forem práce** používaných pedagogy v práci s dětmi a následně **zajistit**, aby byly uplatňované **takové, které odpovídají odborným požadavkům na vzdělávání předškolních dětí.**

Předmětem bude **přímá vzdělávací činnost pedagogů.** Zajímá nás efektivita vedení vzdělávacího procesu, využívání metod podporujících prožitkové a kooperativní učení, provádění diagnostiky individuálních vzdělávacích potřeb dětí, uplatňování individuálně vhodných přístupů a postupů ve vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a další skutečnosti, které považujeme ve své práci za klíčové.

Hodnotit může pedagog sám sebe, jeho práci může pochopitelně hodnotit ředitelka, popř. i kolegové, mohou se hodnotit všichni navzájem. Podle toho, kdo koho hodnotí, budou uplatňovány různé metody: **pozorování, hospitace, rozhovor, beseda, pedagogická porada aj.** Lze užít různých **protokolů** či **hodnotících archů**, které pracují s kritérii a hodnotící škálou. Hodnocení pedagogického stylu bývá často předmětem **sebehodnocení** pedagoga.

Základní kritéria stanovuje RVP PV. Nalezneme je mezi specifiky předškolního vzdělávání, jsou formulována jako podmínky či jako povinnosti předškolního pedagoga, lze pracovat také s riziky (v RVP PV popsány v rámci vzdělávacích oblastí).

Dále uvádíme ukázkou hodnotícího dotazníku ze školní praxe.

Ukázka hodnotícího dotazníku k průběhu vzdělávání (Mateřská škola Na Korábě, Praha 8)

Dotazník užíváme k hodnocení učitelky ředitelkou či kolegyní i k sebehodnocení. Výsledky sumarizujeme za celý pedagogický kolektiv, zjistíme, nač je třeba se napříště zaměřit, a tím získáváme podněty pro naši práci s dětmi, pro další vzdělávání, samostudium, pro pedagogické porady apod.

Odpovědi na otázky hodnotíme bodově (1 – 5 bodů)

- 1 – vždy, dokonale
- 2 – téměř vždy, dobře
- 3 – většinou, běžně, dostatečně
- 4 – občas, částečně
- 5 – zřídka, nedostatečně

	Průběh vzdělávání	body
	Učitelka:	
1.	navazuje na předchozí učivo – integrované bloky	
2.	podporuje vnímání souvislostí	
3.	podporuje děti ve sdělování jejich myšlenek a pocitů	
4.	ověřuje, zda děti pochopily problém, zvlády dovednost	
5.	klade otevřené otázky, zadává problémové úlohy, rozvíjí tvořivost	

6.	stanovuje ke vzdělávacímu obsahu vzdělávací cíle	
7.	strukturuje obsah vzdělávání a činnosti dětí vzhledem k cílům	
8.	zadáva úlohy (činnosti) způsobem, který umožňuje volbu různých postupů	
9.	podporuje děti ve vyjádření vlastní myšlenky, názoru, potřeby, představy	
10.	pracuje s chybou jako prostředkem, jak ukázat cestu k cíli	
11.	vede děti tak, že musí využít zkušenosti a dovednosti z různých zdrojů (z rodinného či mimorodinného prostředí)	
12.	vede děti k vyhledávání informací v encyklopediích apod.	
13.	vede děti ke spolupráci při řešení problémů	
14.	nabízí aktivity tak, aby si děti mohly volit činnost ve skupině, ve dvojici či samostatnou	
15.	upozorňuje děti, pokud svým chováním omezují druhé, nebo pokud si neuvědomují, že by měly někomu pomoci	
16.	vede děti k tomu, aby se ohradily proti nespravedlnosti, aby se dokázaly zastat druhého	
17.	vede děti ke správným způsobům užívání materiálů, nástrojů, pomůcek, hraček, techniky	
18.	vede děti k dodržování pravidel bezpečnosti	
19.	hodnotí děti způsobem, který jim umožňuje vnímat vlastní pokrok a motivuje je k dalším	
20.	vede děti k sebehodnocení	

Závěry a návrhy na zlepšení:

Příklady inventáře pro sebehodnocení pedagogického stylu, forem a metod práce jsou uvedeny v příloze (vzdělávací proces)

5. 2. Vzdělávací nabídka

Pedagogický styl, formy a metody práce pedagoga velmi těsně souvisejí s tím, jakým způsobem pedagog ztvárňuje vzdělávací obsah ve svém třídním vzdělávacím programu (TVP), jakým způsobem s ním pracuje. **Cílem** hodnocení je zjistit, **zda a nakolik je TVP a jeho naplňování v souladu s požadavky RVP PV**, a získat tak konkrétní **podněty** pro zlepšení, obohacení, **zkvalitnění**.

Předmětem hodnocení budou integrované tematické bloky, jejich stavba, návaznost, zvolená témata a činnosti, způsob plánování bloků a způsob jejich zprostředkování dětem, vyhodnocování naplňování cílů bloků apod.

Kritéria, podle kterých lze TVP hodnotit, jsou uvedena v RVP PV a v dalších doprovodných materiálech²¹. Mohou to být např. následující:

- „třídní“ bloky navazují na „školní“ bloky a jsou konkretizovány pro danou třídu dětí
- vzdělávací obsah má podobu integrovaných tematických bloků, tj. propojuje téma, cíle, (ať už v podobě záměrů či výstupů) a činnosti z různých oblastí vzdělávání
- integrované bloky jsou dostatečně časově „velké“, aby bylo možno integrovaný přístup zachovávat
- vzdělávací obsah je svým rozsahem přiměřený
- nabídka plánovaných integrovaných bloků je doplňována průběžně, podle aktuální situace a vzniklých okolností
- nabídka činností je taková, aby si z ní každé dítě mohlo vybrat činnost, která odpovídá jeho předpokladům a možnostem, která jej zajímá, je pro ně zvládnutelná a ve které může být úspěšné

²¹ Viz Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem mateřské školy (VÚP Praha, 2006)

- jsou volena konkrétní témata, která jsou pro děti přirozená, vycházejí z jejich potřeb a zájmů
- plány tematických celků jsou popsány jen v hlavních obrysech, jsou tvořivě rozvíjeny a průběžně dotvářeny podle postupu dětí ve vzdělávání
- s bloky se pracuje dostatečně tvořivě a vynalézavě
- po ukončení bloku se vyhodnocuje, zda a do jaké míry byly naplněny konkrétní vzdělávací cíle (záměry), popř. očekávané výstupy
- atd.

Z těchto kritérií a ukazatelů si můžeme vytvořit vlastní dotazník či hodnotící arch. Stačí doplnit vhodnou hodnotící stupnicí. Ohodnotíme-li se pravdivě, zjistíme, jak na tom s TVP jsme. Zároveň se dozvíme, jak TVP upravit a co ve své vzdělávací práci zlepšit.

Ukázka sebehodnotícího listu k práci se vzdělávacím obsahem – MŠ Motýlek, Mělník

Sebehodnotící list učitelky mateřské školy		
Jméno	Datum hodnoceného bloku od:	do:
Téma a cíl:		
Otázka:	Odpověď:	Hodnocení (známkou 1 – 5)
Stanovila jsem adekvátní cíl? (tématu, kompetencí, skupině dětí) – zdůvodnění		
Naplánovala jsem získání dílčích kompetencí přiměřeně (množství, náročnost)?		
Získaly děti plánované kompetence? (všechny děti, polovina, málokdo, nikdo) – zdůvodnění		
Připravila jsem dostatek činností, vedoucích k žádoucímu cíli?		
Zaujaly tyto činnosti děti dostatečně (všechny, jen někoho, nikoho)? – zdůvodnění		
Zvolila jsem vhodnou motivaci, která děti „nastartovala“ k další práci?		
Byla motivace dostatečně účinná pro celý tematický blok?		
Ve které činnosti děti použily nově získané schopnosti, znalosti, dovednosti?		
Mohu považovat cíl za splněný?		
Co vyvozují pro svou další práci:		

Příklad inventáře pro hodnocení a sebehodnocení práce pedagoga se vzdělávacím obsahem je uveden v příloze (vzdělávací proces, TVP, odborné dovednosti).

6. Hodnocení vzdělávacích výsledků

Vzdělávacími výsledky rozumíme především **výsledky dosahované u dětí**. V předškolním vzdělávání jsou to **individuální rozvojové a vzdělávací pokroky**, jichž děti v průběhu předškolního vzdělávání postupně dosahují. Právě tyto pokroky u dětí sledujeme a hodnotíme.

Cílem tohoto hodnocení je **zjišťovat, zda se děti ve svém rozvoji a vzdělávání posunují, a zajišťovat, aby tento posun byl vzhledem k možnostem dítěte optimální**. Rozvojové a vzdělávací pokroky dětí bychom měli vnímat především jako výsledky své práce. Jejich hodnocení nám poskytuje zpětnou vazbu o tom, zda nabídka i postupy, které volíme, jsou pro dítě či děti vhodné a dostatečně účinné. Podle toho pak volíme další postup.

Pro hodnocení vzdělávacích pokroků dítěte potřebujeme získat dostatek informací. Je třeba si promyslet metodiku, a tedy způsoby, jak získat potřebné informace. Získáváme je především **náhodným i cíleným pozorováním dítěte v běžných podmínkách a situacích**. Můžeme využít kromě nejrozličnějších záznamových archů také třídní knihy, TVP, resp. třídních plánů, popř. jiných pedagogických dokumentů.

Konkrétní doporučení, jakými způsoby může pedagog postupovat (jak sbírat údaje, podle jakých kritérií hodnotit vzdělávací výsledky, jakých prostředků využívat apod.), jsou podrobně rozvedena v *Metodice na podporu individualizace v podmínkách mateřské školy (VÚP 2007)*. Její příloha obsahuje nabídku několika archů pro sledování rozvoje a učení dítěte a pro diagnostický i pedagogický záznam²². Touto problematikou se dále blíže nezabýváme a odkazujeme na uvedenou publikaci.

7. Postup při tvorbě systému autoevaluace v ŠVP a struktury vlastního hodnocení školy

Mateřská škola má při hodnocení své činnosti postupovat systematicky. Tzn., že musí hodnotící činnosti uspořádat, utřídit a vytvořit si určitý systém. **Popis tohoto systému má být uveden v ŠVP**, aby poskytl přehled o tom, jaké **autoevaluační činnosti** ve škole probíhají.

Hlavní **oblasti**, které je třeba při vlastním hodnocení pokrýt, **jsou dané: ŠVP, podmínky** (sedm oblastí podmínek), **průběh** (metody, formy a vzdělávací nabídka) a **výsledky vzdělávání** (individuální pokroky u dětí). Z praktických důvodů je vhodné tyto oblasti členit do konkrétnějších „podoblastí“, k nimž snadněji vyhledáme kritéria. Např. pro oblast podmínek můžeme využít model RVP PV, který nabízí sedm okruhů podmínek (podmínky věcné, životospráva, psychosociální, organizace, řízení, personální a pedagogické zajištění, spoluúčast rodičů). Lze využít také vyhlášky č. 15/2005 Sb., která tyto oblasti propojuje a rozlišuje oblasti tři: 1. podmínky vzdělávání, resp. věcné, životospráva, psychosociální, 2. spolupráce s rodiči, vliv vzájemných vztahů školy, rodičů a dalších osob na vzdělávání, 3. řízení školy, kvalita personální práce, kvalita dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Samozřejmě je možné uspořádat si podmínky po svém. Podobně jako oblast hodnocení podmínek můžeme vnitřně strukturovat i oblasti hodnocení průběhu a výsledků vzdělávání (můžeme hodnotit přístup k dětem, metody a formy práce, vzdělávací nabídku třídních vzdělávacích programů, pokroky v rozvoji a učení dětí apod.). Oblastí či podoblastí nevytváříme příliš mnoho, aby systém nebyl příliš složitý.

²² Součástí uvedené metodiky je CD nosič obsahující archy v elektronické podobě. Nabízí také program, který umožňuje vést si poznámky elektronicky.

System popíšeme tak, že uvedeme, **jakým způsobem budou jednotlivé oblasti hodnoceny**: jakými **prostředky** (jakými metodami, technikami, nástroji, např. pozorováním, pomocí dotazníků, písemnou formou, ústně), v jakých **termínech** (např. v říjnu, dvakrát do roka, průběžně) a **kým** (např. pedagogy jednotlivých tříd nebo ředitelem školy, zaměstnanci, rodiči). To vše rámcově, v obecné rovině, bez informací hodnotícího či pracovního charakteru. V ŠVP by neměly být uvedeny konkrétní problémy, jména odpovědných osob ani konkrétní opatření, proto stačí zpracovat evaluační systém stručně, v bodech, popř. v podobě jednoduché tabulky.

Ukázka popisu systému autoevaluace z ŠVP z praxe (Mateřská škola Berušky, Benešov)

Autoevaluační systém				
Co vyhodnocujeme?	Jak vyhodnocujeme?	Jak často?	Kdy? (měsíc)	Kdo?
1. Materiální a věcné podmínky školy				
Prostředí školy, zahrady, třídy, pomůcky	SWOT pro zaměstnance č. 1	1x ročně	9	všichni zaměstnanci
	Dotazník pro rodiče č. 5	1x ročně	12	rodiče
2. Vedení a řízení školy				
Klima školy	SWOT pro pedagogy č. 2	1x ročně	5	pedagogické pracovníce
	Dotazník pro zaměstnance č. 3	1x ročně	5	provozní zaměstnanci
	Dotazník pro pracovníce ŠJ č. 4	1x ročně	5	ŠJ
	Dotazník pro rodiče č. 5	1x ročně	1	rodiče
Profesní růst zaměstnanců - vzdělávání	SWOT pro pedagogy č. 13	1x ročně	11	pedagogické pracovníce
Řízení školy	č. 2, 3, 4, 5	1x ročně	5	zaměstnanci MŠ
	Autoevaluace ŘŠ č. 12	1x ročně	5	ředitel
3. Výchovně vzdělávací činnost				
Každodenní vzdělávací práce	Zpětnou vazbou k vlastní činnosti č. 6 (sebehodnocení a vyhodnocování vzdělávací práce)	každý den		každý pedagog
Tematický celek	Hodnocení TC č. 10	po ukončení		každý pedagog
Akce	Po ukončení akce		po akci	uč.
4. Dítě				
Informace o dítěti	Vstupní záznam o dítěti č. 14	při nástupu	9	rodiče
Adaptace	Výsledky adaptace č. 11	po ukončení	11	pedagogové
Práce dětí	Hospitační a kontrolní činností	viz plán ředitele	1x za 2 měsíce	ředitel
	Portfolio dítěte (po dobu docházky do MŠ)			dítě
Kompetence dětí (očekávané výstupy)	Mapa individ. vzděl. pokroků a č. 7	podle potřeb	11, 1, 6	pedagogové
	Poznámky k rozvoji učení B č. 8	podle potřeb		pedagogové
	Diagnostický list dítěte č. 9		11, 1, 6	pedagogové
Individuální záznamy o dětech	Zápisy o pokroku dítěte	podle potřeb		každý pedagog
Kompetence dětí				učitelka rodiče
5. Klima školy				

Pracovníci školy	Dotazník č. 2., 3., 4	1x ročně	5	všichni zaměstnanci školy
Zaměstnanci	porady pedagogické	6x ročně		učitelky
	provozní porady	podle potřeb		všichni zaměstnanci školy
	pracovní porady	podle potřeb		podle typu svolané porady)
Rodiče	setkání, akce "Napiš názor"	po akci	po ukončení akce	rodiče
	schůzky	9,		pedagogové a ředitel
		5		
		1	nově příchozí	ředitel a zaměstnanci
	rozhovory	průběžně	celý rok	pedagogové a ředitel
Dotazník č. 5	1x ročně	2	ředitel a zaměstnanci	

Systém popsáný v ŠVP může platit delší dobu, třeba více let (stejně jako ŠVP). Na jeho základě by si škola měla vytvářet pro každé hodnotící období (ať už roční či dvouleté) konkrétní **strukturu**, která bude obsahovat **konkrétní hodnotící údaje** (konkrétní sledované problémy, konkrétní opatření, jména odpovědných osob, konkrétní data apod.). Vytvoříme ji tak, že systém (schéma, tabulku ze ŠVP) doplníme aktuálními údaji. U každé oblasti uvedeme, co (který jev či problém) budeme sledovat, kdo bude hodnocení provádět, kdy a jakým způsobem bude tento proces probíhat, jaké prostředky k čemu budou použity apod. Vytvoříme si tak plán, podle kterého můžeme v průběhu evaluačního období postupovat.

Strukturu (plán) vytvoříme tak, že v jednotlivých oblastech (popsaných v systému v ŠVP) doplníme:

- **konkrétní předmět a cíle** – co chceme během nadcházejícího hodnotícího období v té které oblasti sledovat, co si potřebujeme zjistit a ověřit, event. co konkrétně chceme zlepšit (při opakovaném sebehodnocení)
- **kritéria**, podle nichž budeme sledované jevy hodnotit (hlavní kritéria nalezneme v RVP PV, dle potřeb stanovíme podrobnější, vlastní)
- **konkrétní metody a techniky** – promyslíme si metodiku, zvolíme si vhodné metody sběru dat a jejich zpracování, stanovíme si, kdy pedagogové využijí např. dotazníky, kdy budou uplatněny hospitace, jaké materiály budou analyzovány, jakým způsobem budou výsledky vyhodnocovány apod., vybereme si či vytvoříme vhodné nástroje (dotazníky, hodnotící archy, záznamové protokoly apod.)²³
- stanovíme jednotlivé aktivity a vypracujeme jejich **časový plán** – stanovíme konkrétní termíny či frekvenci, s jakou bude sledování a vyhodnocování v rámci jednotlivých aktivit probíhat, v jakém časovém rozpětí, v jakých intervalech, v jakém období (co budeme hodnotit prvním rokem, co druhým rokem, nač se zaměříme např. v říjnu, co budou sledovat v lednu, kdy bude sběr dat, kdy zpracování údajů, kdy vyhodnocení a interpretace, jak často se budeme společně scházet a vyhodnocovat svou práci apod.)

²³ Pokud máme k dispozici svoje prostředky, ať již přejaté či vytvořené, které pracují s kritérii (např. dotazníky, záznamové archy, diagnostické listy apod.), máme tím ušetřenou práci. Stačí napsat, co k čemu bude použito, co kterým způsobem chceme zjistit. Ani kritéria už nemusíme stanovovat zvlášť.

- stanovíme si, **kdo** bude **co** dělat – jmenovitě rozdělíme konkrétní úkoly, stanovíme např., kdo za kterou oblast odpovídá, kdo provede které dílčí kroky, kdo závěrečné vyhodnocení

Struktura bude pokaždé jiná, protože v jednotlivých oblastech bude zřejmě předmětem sledování a ověřování jiná skutečnost, jev či problém (resp. to, co „vyšlo“ z předchozího hodnocení). Tomu budou vždy odpovídat také konkrétní postupy, metody, kritéria, rozdělení úloh apod. Proto není žádným předpisem blíže stanovena ani její podoba, ani rozsah činností v jednotlivých oblastech, ani konkrétní způsoby a formy. Co konkrétně budou pedagogové v kterém roce či období sledovat a jak podrobně a soustředěně budou postupovat, záleží na jejich konkrétních možnostech a potřebách. Je věcí mateřské školy, do jakých dílčích problémů či podrobností se pustí.

V každém případě strukturu sebehodnotících činností zpracováváme tak, aby tyto činnosti bylo možno skutečně **provést**. Důležité je si jednotlivé kroky v průběhu hodnotícího období (dvouletého) **vhodně rozložit**, aby logicky navazovaly a v daných termínech byly splnitelné. Je třeba zvážit, kdy je vhodná doba či situace pro sběr informací o jevu, který chceme sledovat, aby byly využitelné pro další práci. Počítáme s tím, že výsledky získáváme postupně, nejprve dílčí (např. z jednotlivých tříd), a že sledované jevy můžeme hodnotit v několika dílčích etapách, popř. opakovaně, apod. Proto je jednou z možností zpracovat si strukturu jako určitý **časový harmonogram** po jednotlivých měsících, čtvrtletích apod.

Struktura by neměla být součástí ŠVP²⁴. Měla by být zpracována samostatně, protože konkrétní zjištění a hodnotící údaje (výsledky), které struktura obsahuje, slouží výhradně k práci školy a jejímu řízení a jako takové by neměly být zpřístupňovány nikomu jinému vně školy²⁵. Struktura může být **interní přílohou k ŠVP**.

8. Závěrečné vlastní hodnocení, sebehodnotící zpráva

V průběhu evaluačního období se především sbírají data a informace vypovídající o kvalitě činnosti školy. Zpravidla v intervalu dvou let bychom měli tyto informace zpracovat a provést závěrečné vlastní hodnocení. Zhodnotíme při něm, co se nám v průběhu uplynulých dvou let povedlo, kam se podařilo v řešení problémů dospět, kde problémy zůstávají a nač se tedy ve své pedagogické i hodnotící práci zaměříme v následujícím období. Závěrečné vyhodnocení by mělo odhalit, jaká je **úroveň práce školy**, a zároveň napovědět, jak žádoucí kvalitu zajišťovat, jak ji udržovat či zvyšovat, popř. jak efektivně **měnit školu k lepšímu**. O tomto vyhodnocení jsou školy povinny zpracovat závěrečnou hodnotící zprávu, resp. **vlastní hodnocení školy**.

Závěrečné hodnocení nelze provést naráz, bez podkladů, nutně mu předchází celá řada dílčích kroků prováděných v průběhu celého evaluačního období na úrovni třídy i školy. Bez nich by nebylo možno školu ani její program vyhodnotit. Provést závěrečné hodnocení by nemělo být velkým problémem, pokud hodnotíme svou činnost v rámci všech oblastí po celou dobu pravidelně a průběžně. Všechny informace, které jsou zapotřebí, bychom měli mít shromážděny. Závěrečné hodnocení ani vypracování sebehodnotící zprávy **nepředpokládá žádný nový sběr informací**, ale počítá s využitím a zpracováním těch, které jsou již zpravidla k dispozici. K hodnotícím materiálům, se kterými budeme pracovat, patří např.:

- struktura vlastního hodnocení, podle níž jsme postupovali

²⁴ v RVP PV (2004) se v kapitole *Autoevaluace mateřské školy a hodnocení dětí* o struktuře vlastního hodnocení nehovoří, protože příslušná vyhláška k vlastnímu hodnocení (č. 15/2005 Sb.) a sdělení MŠMT k jeho provádění vstoupily v platnost až v letech 2005 a 2006.

²⁵ Výjimkou je ČŠI, která má právo vyžadovat strukturu (i hodnotící zprávu) k nahlédnutí – podrobněji viz 2. Legislativní rámec vlastního hodnocení.

- výsledek zhodnocení vlastního ŠVP
- záznamy z hodnocení veškerých podmínek vzdělávání, hodnotící protokoly a dotazníky k oblasti věcných podmínek, životosprávy, psychosociálních, pedagogických a personálních podmínek, k hodnocení organizace a řízení, spolupráce s rodiči apod.
- materiály k hodnocení průběhu vzdělávání (výsledky hospitací, dotazníky k pedagogickému stylu, metodám a formám práce, sebehodnotící dotazníky, TVP a plány)
- materiály k hodnocení vzdělávacích výsledků u dětí (zpracované za jednotlivé třídy)
- závěrečná sebehodnotící zpráva z předešlého období (při opakovaném vyhodnocování).

Zpracovatel vlastního hodnocení, zpravidla to je řídicí pracovník, všechny potřebné hodnotící materiály roztrídí, projde, analyzuje a výsledky zpracuje hromadně, společně za celou školu. **Zpracovat data a informace** znamená je shrnout, propojit, nalézt vzájemné souvislosti a zjištění patřičně **interpretovat**.

V praxi se postupuje zpravidla tak, že hodnotitel a zpracovatel zprávy shrne výsledky hodnocení **jednotlivých oblastí a jevů**, které byly sledovány a zpracuje je za celou školu. Vypracování „souhrnné“ části zprávy, včetně hodnotících závěrů za jednotlivé oblasti činnosti školy, se zdá být logické a nemělo by činit školám větší problémy.

Při vlastním hodnocení bychom se měli nad těmito zjištěními a „oblastními“ hodnotícími závěry hlouběji zamyslet. Konkrétně jde o to zjistit, zda a jak spolu jednotlivá zjištění souvisí, jak a čím jsou ovlivněna, či naopak neovlivněna (ať už v pozitivním, či negativním smyslu), kde jsou příčiny či důsledky zjištěného stavu a jak je řešit. Mezi zjištěnými skutečnostmi **hledáme vzájemné souvislosti**. Dle požadavku vyhlášky²⁶ se jedná zejména o souvislosti mezi cíli vzdělávání, dosahovanými výsledky a podmínkami školy. Jednoduše řečeno: promýšlíme, zvažujeme a vyhodnocujeme, **za jakých podmínek bylo cílů a výsledků dosaženo**. Dosavadní zkušenosti ukazují, že školy takovéto hodnocení zpravidla neprovádějí a že tedy v hodnotících zprávách škol podobné závěry většinou chybí.

Obsahovou osnovu k této části vlastního hodnocení nabízí výše citovaná vyhláška. Podle ní by pedagogové měli ve zprávě zformulovat **hodnotící závěry** k následujícím skutečnostem:

1. k cílům

- jak škola v průběhu hodnocení dosahovala cílů stanovených v RVP a ŠVP (tzn., v jaké míře cíle byly či nebyly naplňovány) a zda cíle, které si sama stanovila, byly reálné (skutečné, konkrétní) a důležité

2. k výsledkům

- v jakých oblastech dosáhla škola dobrých výsledků (co se podařilo)
- v jakých je třeba úroveň zlepšit a jaká opatření jsou navrhována (kde se objevily problémy a jak budou řešeny)
- jaká je úroveň výsledků práce školy zejména vzhledem k podmínkám vzdělávání a ekonomickým zdrojům (za jakých podmínek bylo výsledků dosaženo)

3. k opatřením

- jak byla účinná dřívější (předchozí) opatření (zda navrhovaná řešení přinesla očekávaná zlepšení či nikoli)

- ²⁶ Vyhláška č.15/2005 Sb., § 8 odst. (1)

Při hodnocení **stanovení a naplňování cílů** hodnotíme ŠVP a kvalitu činnosti školy. Hodnocení spočívá v tom, že hledáme vztah mezi stanovenými cíli na straně jedné a podmínkami na straně druhé. Zajímá nás, zda si vzájemně odpovídají, či nikoli, zda jsou v souladu, v rovnováze. Pokud jsou cíle a podmínky v rovnováze, znamená to, že program je postaven dobře, že škola funguje a její činnost je kvalitní. V případě, že „školní cíle“ byly naplňovány nedostatečně, je třeba zvážit, zda je problém v jejich stanovení nebo ve způsobu a prostředcích, jimiž jsou naplňovány. Pak je třeba buď samotné cíle zpřesnit a vyjasnit, nebo se zamyslet nad vzdělávacím obsahem, aplikovanými formami, postupy a metodami. Zde se ukazuje, že je velmi důležité, jak jsou cíle a záměry školy (oč škola usiluje) v ŠVP stanoveny a popsány. Měly by to být cíle důležité, v přiměřeném počtu, měly by být formulovány jasně, konkrétně, srozumitelně, a tedy „uchopitelně“. (Pokud jsou cíle stanoveny obecně a nezřetelně, nelze jejich naplňování vyhodnocovat. Pokud jsou nedůležité a je jich příliš mnoho, je problém s vyhodnocováním práce školy o to větší.)

Pro objektivní **zhodnocení výsledků** práce školy je důležité hodnotit dosažené výsledky **v souvislosti s podmínkami (lidskými, materiálními) a ekonomickými (finančními) zdroji**. Znamená to, že zvažujeme, za jakých personálních, materiálních či ekonomických podmínek v naší škole bylo výsledků dosaženo, zda jsme udělali vše pro to, aby výsledky byly co nejlepší, **zda bylo, či nebylo v našich silách a možnostech odvést kvalitnější práci**. Je důležité zvažovat, např. zda a jak byly výsledky ovlivněny počtem zaměstnanců, vzděláváním pedagogů, počty dětí ve třídách, věcnými podmínkami, kvalitou řízení, zda byly efektivně využívány přidělené finanční prostředky, popř. dotace projektů a grantů. Hodnotíme tak, **kolik vlastního úsilí** škola do vzdělávání vložila.

Tato rozvaha je velmi důležitá, protože to, co může být pro jednu školu výsledkem průměrným, v jiné škole a v jiných podmínkách (personálních, technických, materiálních, psychohygienických, finančních apod.) to může být výsledek vynikající a nebo naopak podprůměrný. Objektivní zhodnocení tak může upozornit školu, která má dobré podmínky, na případné nedostatky ve vlastní práci. Může ale také doložit značnou míru úsilí pedagogů, kteří pracují naopak v podmínkách složitých a náročných. Může být tedy pro školu a pedagogy pochvalou za dobře vykonanou práci, a taky podnětem k tomu, aby se vlastní práci či nevyhovující podmínky snažili zlepšit.

Vyhodnocení **účinnosti navrhovaných opatření** se provádí při opakovaném vlastním hodnocení. Je třeba vyhodnotit, zda řešení, která jsme navrhli na základě předchozího hodnocení a následně pak uskutečnili, vedla k vyřešení problému, nebo alespoň ke zlepšení situace. Zvažujeme, zda opatření přinesla či nepřinesla očekávané výsledky, zamýšlíme se, proč tomu tak je, stanovujeme další kroky.

Protože by veškeré hodnotící závěry měly být promítnuty do budoucí činnosti školy a naší práce, je v našem vlastním zájmu formulovat **relevantní a pravdivé výpovědi**, nic nezkrášlovat, nepřidávat, ale ani neubírat.

Konkrétní podoba vlastního hodnocení (hodnotící zprávy) není nikde stanovena. Může mít různou formu i rozsah, může být zpracována stručně, v podobě přehledu, může být podrobnější, podle toho, jak to které škole vyhovuje.

Uvádíme ukázkou, jak může být vlastní hodnocení mateřské školy uspořádáno a zpracováno:

VLASTNÍ HODNOCENÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY

I. SOUHRNNÉ HODNOCENÍ JEDNOTLIVÝCH OBLASTÍ (popř. podoblastí)²⁷

1. ŠVP

- co jsme sledovali a hodnotili
- co jsme zjistili
- jaký další postup či opatření navrhujeme

2. podmínky

- co jsme sledovali a hodnotili
- co jsme zjistili
- jaký další postup či opatření navrhujeme

3. průběh

- co jsme sledovali a hodnotili
- co jsme zjistili
- jaký další postup či opatření navrhujeme

4. výsledky

- co jsme sledovali a hodnotili
- co jsme zjistili
- jaký další postup či opatření navrhujeme

II. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ (HODNOTÍCÍ ZÁVĚRY)

1. do jaké míry se nám dařilo **naplňovat cíle RVP PV a ŠVP**
2. zda jsme si **stanovili cíle v ŠVP** srozumitelně (konkrétně) a rozumně (splnitelné, důležité)
3. **co se nám podařilo** (v jakých oblastech jsme dosáhli dobrých výsledků)
4. kde se objevily **problémy a jak je budeme řešit** (v jakých oblastech se musíme zlepšit a co proto uděláme)
5. za jakých podmínek (pozitivních či negativních) jsme dosáhli uvedených výsledků, zda bylo v **našich silách odvést kvalitnější práci**
6. zda naše předchozí **navržená řešení (opatření)** přinesla očekávané zlepšení či nikoli

Závěrečné vlastní hodnocení by mělo být jasné a stručné. Mělo by se soustředit na **podstatná zjištění**, která vedou pedagogy k hlubšímu zamyšlení nad prací a fungováním školy a **která mohou školu v kvalitě její práce „posunout“**. Není třeba pracovat s veškerými dílčími informacemi a výsledky.

Může se stát, že vlastní hodnocení odhalí více problémů, než které škola může vyřešit bezprostředně nebo v krátkém časovém horizontu. Pak je třeba se ve škole dohodnout, co je aktuálně potřebné, na které oblasti či jevy se pedagogové ve své práci zaměří nejdříve, popř. co je možno odložit a řešit perspektivně.

²⁷ Výhodné je postupovat podle toho, jak máme oblasti a podoblasti uspořádány ve struktuře vlastního hodnocení.

Pro ilustraci uvádíme ukázky ze školní praxe. Uvedené sebehodnotící zprávy nejsou úplné, jde spíše o první pokusy škol, které by bylo třeba v mnoha ohledech doplnit a dopracovat.

Ukázka vlastního hodnocení ze školní praxe (Mateřská škola, Němčická 16, Praha 4)

Obsah hodnotící zprávy:

1. podmínky vzdělávání (personální, materiálně technické, ekonomické)
2. průběh vzdělávání
3. spolupráce s rodiči a dalšími partnery
4. řízení školy
5. výsledky vzdělávání

1. Podmínky ke vzdělávání

Personální podmínky

V naší škole pracovalo šest kvalifikovaných učitelek z minulého školního roku a nastoupily dvě nové (nekvalifikované, studentky magisterského oboru předškolní pedagogiky). Tři pedagogické pracovnice jsou vysokoškolačky. V průběhu školního roku jedna z nich odešla pracovat mimo školství. Na její místo nastoupila od ledna 2007 nová začínající učitelka (bez pedagogických zkušeností a s velmi častou nemocností). Toto personální složení znamenalo pro všechny, včetně ředitelky, ohromnou zátěž (studijní volno, potřeba častého suplování). Také velmi vysoká nemocnost pedagogů a OČR znamenala i snížení kvality předškolního vzdělávání – ve druhém pololetí ve třídě Žabičky.

Neúměrnou zátěž pedagogických pracovníků přinesl i prázdninový provoz (červenec). Toto vše způsobilo narušení příznivého klimatu ve škole. Obecně se podařilo udržet kvalitu předškolního vzdělávání, třídy se nespojovaly při dopoledním programu. Náš cíl – dávat dětem co nejvíc, často i nad rámec běžných povinností – jsme splnili, i když s vypětím všech sil.

Závěry a opatření:

Využívat týmovou spolupráci, získávání zkušeností při hospitacích mezi pedagogy, sebevzdělávání zejména mladých a začínajících učitelek. Vhodná finanční motivace.

Materiálně technické podmínky

Škola prošla kompletní rekonstrukcí. Materiální podmínky školy a celého objektu jsou ve špičkové kvalitě. Ve třídách je dostatek hraček, pracovních koutů a pomůcek. Prostředí pro děti je velmi pěkně upravené, k výzdobě využíváme dětské práce a tvořivost našich učitelek. Také zahrada je dostatečně velká a členitá.

Závěry a opatření:

Vhodně volenou údržbou zvyšovat kvalitu prostředí. Investice do zahradních atrakcí.

Ekonomické podmínky

Prostředky na provoz jsou v dostatečném množství. Podařilo se získat investiční dotaci na nákup konvektomatu pro školní kuchyň. Mzdové prostředky ze státního rozpočtu jsou na 112 vykazovaných dětí. Vyšší nenárokové složky jsou díky vysoké nemocnosti a jsou ihned rozdělovány podle kritérií.

Závěry a opatření:

Využití sponzoringu.

2. Průběh vzdělávání

Předškolní vzdělávání probíhá na základě třídních vzdělávacích programů. To znamená, že každá třída si opět vytvořila *svůj* třídní vzdělávací program se *svou* vzdělávací nabídkou. Témata vzdělávací nabídky jsou tak „uřita“ dětem v jednotlivých třídách na míru. Navazují na loňský rok, prohlubují vzdělávací nabídku či profilují třídy určitým směrem. Třídní programy jsou otevřené dokumenty, které se mohou v průběhu roku doplnit nebo části vyjmout, upravit. Skládají se z integrovaných bloků, zpravidla týdenních. Na tvorbě programů jednotlivých tříd pracovaly obě třídní učitelky a zásadně se v nich odráží věk a možnosti dětí. Třídní programy jsou součástí školního vzdělávacího programu *Cesta kouzelným lesem se zvířátky*.

Závěry a opatření:

V příštím roce provádět pedagogické hodnocení dětí. Třídní vzdělávací programy rozšířit tak, aby neobsahovaly pouze vzdělávací nabídku.

3. Spolupráce s rodiči

Spolupráci s rodiči a nepedagogickými pracovníky mateřské školy považujeme za velmi důležitou. Naši vizi vystihují slova: „*Společnou cestou ke spokojenosti dětí...*“ Pro zlepšení komunikace jsme nabízeli rodičům konzultační hodiny o dětech, po pracovní době, v klidu, pouze za přítomnosti rodiče a učitelky. Další možnosti zlepšování kontaktů a komunikace nabízí akce pro rodiče a děti. Hojně jich využíváme – táboračky na zahradě, keramiku pro rodiče, pracovní dílny, zahradní slavnosti, společný pobyt v Itálii. Rodiče jsou zapojováni do třídních programů, spolupracují s učitelkami, výborně plní úkoly jednotlivých bloků předškolního vzdělávání.

Jsme škola otevřená – rodič může kdykoliv vstoupit, pozorovat a být se svým dítětem, hovořit s učitelkou.

Závěry a opatření:

Při veškerých kontaktech s rodiči zdůrazňovat nutnost komunikace rodičů a učitelek o dítěti. Spolupráci s rodiči dále považujeme za prioritní úkol – hledání nových možností.

4. Řízení školy

Rozvoj týmové práce pedagogického sboru. Jak zlepšovat ovzduší vzájemné důvěry a tolerance? Spolupráce s rodiči a nepedagogickými pracovníky. Tato témata byla na programu pedagogických porad s prezentací odborníků. Pro oblast řízení jsou pro ředitelku prioritou. Další klíčovou oblastí pro zvyšování kvality předškolního vzdělávání je hospitační činnost – ředitelky s učitelkami a učitelek navzájem. Dalším prostředkem je vyhodnocování při namátkových návštěvách a při suplování.

Také public relations je oblastí našeho zvýšeného zájmu o zkvalitňování. Snažíme se o dostatek informací pro rodiče o probíhajícím předškolním vzdělávání v různých formách (vývěska, nástěnky, webové stránky).

Závěry a opatření:

V oblasti personální práce – přijímání nových zaměstnanců – hledat nové možnosti a využít zkušební doby. Prohloubit spolupráci se zástupkyní ředitelky školy a vedoucí školní jídelny. Přesun kompetencí. Využívat nové metody kontrolní činnosti a hodnotících pohovorů.

5. Výsledky vzdělávání

Úroveň výsledků se hodnotí obtížněji, protože v předškolním vzdělávání sledujeme a hodnotíme individuální vzdělávací posun každého dítěte. Hlavním problémem je vysoký počet dětí na třídě. Výsledky vzdělávání průběžně konzultujeme na pedagogických radách. Hledáme nové cesty a způsoby jak zvyšovat kvalitu vzdělávání a jak dosahovat co nejlepších výsledků.

Pravidelně hodnotíme individuální vzdělávací pokroky dětí. Celkovou autoevaluaci školy provádíme na konci školního roku a na jejím základě upravíme školní vzdělávací program pro příští školní rok.

Závěry a opatření:

Na začátku školního roku provést diagnostiku, upřesnit kompetence, které by děti v daném školním roce měly získat a promítnout je do vzdělávacích programů jednotlivých tříd. Na konci školního roku provést vyhodnocení. Efektivně využívat zdvojených služeb učitelek.

Ukázka hodnotící zprávy ze školní praxe – MŠ Čtyřlístek, Odry

Hodnotící zpráva za rok 2006/2007

Oblast a cíl hodnocení	Výsledek hodnocení	Konkrétní zjištění	Opatření	Termín, zodpovědnost
Poslání školy a naplnění cílů ŠVP Všichni zúčastnění se podílejí na plnění cílů ŠVP, soulad ŠVP a RVP	ŠVP je v souladu s RVP	U ŠVP 2005–08 chybí zpracování obsahu	Doplnit zpracování obsahu v dalším ŠVP	ředitelka – 1. 9. 2008
Pedagogický sbor (kvalita práce) Učitelky volí různé strategie, metody a formy s ohledem na potřeby dětí, využívají nově získaných poznatků, podílí se na týmové práci	Pedagogický sbor je poměrně kvalitní, méně jsou využívány nové formy práce, není dostatečně využívána týmová práce	Malé využívání poznatků DVPP, jsou voleny příliš školské metody, málo využíváno citových prožitků dětí, malý prostor pro samostatné aktivity dětí, volba sugestivních otázek, učitelky příliš neumí pracovat v týmu	Změna obsahu individuálního plánu DVPP, studium metodik, KAFOMET, návrat k pohádkám, využívání tvořivé dramatiky, DVPP-komunikace pedagoga s dítětem. Uskutečnit školení pro týmovou práci.	učitelky – průběžně ředitelka – školní rok 2008/09
Management Vedení školy zajišťuje personální, organizační	Zaměstnanci jsou převážně spokojeni s vedením školy,	Nedostatečný přehled vedení o dění na jednotlivých útvarech školy,	Upraveno od 1. 1. 2007 – 1x měsíčně návštěva vedení na útvarech,	ředitelka 1. 1. 07 učitelky školní

materiální a věcné podmínky, vytváří tak adekvátní prostředí pro zdárný chod školy, podílí se tím na kladném povědomí o škole na veřejnosti	materiální podmínky jsou poměrně kvalitní, MŠ je částečně úspěšná v získávání sponzorů, málo aktivní v získávání grantů	nedostatečné vybavení venkovních prostor, nízká aktivita a neochota učitelek v získávání sponzorů a grantů	důraz na zapojení všech učitelek do získání sponzorů ke zlepšení materiálních podmínek, zvýšení motivace učitelek k zapojení se do grantových projektů	rok 2007/08 školní rok 2007/08
Prostředí Všichni zaměstnanci se podílí na tvorbě školního společenství dětí, pedagogů a ostatních zaměstnanců školy	Vnitřní klima školy je poměrně příznivé, funguje spolupráce mezi všemi útvary školy, je viditelná snaha všech zaměstnanců vytvářet příjemné prostředí pro děti	Velmi úzká spolupráce mezi zaměstnanci je na jednotřídní škole, na více třídní je problém se zapojením správních zaměstnanců na chodu školy (malá motivace k bližší spolupráci, nedostatek vlastní aktivity)	Zapojit správně zaměstnance více do dění školy, motivovat je k nadstandardním aktivitám.	vedení školy – průběžně
Spolupráce s rodinou a jinými subjekty Spolupráce s ostatními subjekty a rodičovskou veřejností je účelná a funkční	Rodiče jsou převážně spokojeni se spoluprací se školou, je výborná spolupráce mezi mateřskou školou a základními školami, bezproblémová je spolupráce s MÚ Odry a ostatními školami a subjekty.	Malá nabídka kroužků na vesnicích, nespokojenost rodičů s délkou provozu školy, nespokojenost s rozsahem úředních hodin účetní školy	Aktivizace spolupráce ZUŠ a MŠ, zvážení možnosti výuky angličtiny, prodloužení provozu školy, prodloužení úředních hodin účetní školy	ředitel, vedoucí učitelka, vedoucí učitelka – školní rok 2007/08 ředitel – 1. 1. 2007 účetní – 1. 1. 2007

Příklad konkrétního postupu při hodnocení naplňování cílů ŠVP

Jedním z cílů našeho ŠVP (a zároveň cílem hodnocení jedné oblasti podmínek, konkrétně oblasti spolupráce s rodiči) je např. **kvalitně a otevřeně spolupracovat s rodiči dětí, rozšířit možnost jejich spolupodílení na životě a práci školy**. Při vyhodnocení naplňování tohoto cíle nás zajímá, **nakolik je v naší škole součinnost s rodiči kvalitní, jak na tom jsme a co chceme zlepšovat**. (Tím, že cíl ŠVP je zároveň cílem hodnocení v jedné oblasti, máme hodnocení zjednodušené.)

Dále zvážíme, co budeme na spolupráci sledovat, resp. **podle čeho budeme hodnotit**. Ukazatele a kritéria nalezneme v RVP PV (jako popis toho, kdy jsou které podmínky vyhovující a podle nichž tedy poznáme, co bychom se měli snažit v praxi naplnit, popř. v čem jsme lepší). Budeme tedy hodnotit např. rozsah a bohatost komunikace s rodiči, znalost potřeb rodin, spokojenost rodičů, spoluúčast rodičů na životě školy apod. Konkrétně se budeme chtít dozvědět např.:

- ◆ *zda se daří komunikovat s rodiči všech dětí*²⁸
- ◆ *zda známe dostatečně potřeby dětí i jejich rodin*
- ◆ *zda dostatečně bereme v potaz názory rodičů*
- ◆ *jak jsou rodiče spokojeni s naší prací*

²⁸ V případě, že budou použity otázky, bude zadání znít: *Daří se komunikovat s rodiči dětí? Známe dostatečně potřeby dětí i jejich rodin? atd.*

- ◆ *zda mají rodiče skutečně možnost podílet se na dění v mateřské škole a jak toho využívají*
- ◆ *apod.*

Víme-li, co sledovat a hodnotit, můžeme řešit:

- ◆ **Jak** budeme postupovat při sběru dat a jejich vyhodnocení

Např.: *Uplatníme řízený rozhovor s rodiči, využijeme každodenního kontaktu k zjištění informací, zadáme dotazník, uspořádáme anketu, uspořádáme společnou akci, seznámíme rodiče se vzdělávacími pokroky jejich dítěte apod.*

- ◆ **Kdy** budeme které aktivity provádět (stanovit si termíny)

Např.: *Dotazník předáme při nástupu dítěte, osobní rozhovor nad výsledky vzdělávání dítěte uskutečníme aspoň dvakrát do roka, připravíme čtyři společné akce apod.*

- ◆ **Kdo** bude které aktivity provádět

Např.: *Dotazník vytvoříme společně, rodičům jej předá ředitelka, vyhodnotí jej učitelky na třídách, v portfoliu dítěte povedeme poznámky o kontaktech a spolupráci s rodiči, se vzdělávacími pokroky dítěte seznámí rodiče třídní učitelky, hovořit s rodiči bude učitelka i ředitelka apod.*

Můžeme pokračovat v našem konkrétním příkladu:

Společně jsme shromáždili data o průběhu spolupráce s rodiči na naší škole, zmapovali situaci a vyhodnotili úroveň této spolupráce. Sepíšeme tedy, **co jsme zjistili** (stačí v bodech) např.:

- ◆ *neznáme dobře potřeby rodin, máme málo informací*
- ◆ *vzájemná komunikace není dostatečná*
- ◆ *rodiče neznají program činností svých dětí apod.*
- ◆ *rodiče zajímá rozvoj a prospívání dětí až ve věku předškolním*
- ◆ *rodiče velmi vítají společně pořádané zábavné či sportovní akce*
- ◆ *apod.*

Zjištění nám napovídá, že je určitě ve spolupráci s rodiči na naší škole co zlepšit. Tam, kde jsme zjistili jisté nedostatky či rezervy, navrhne konkrétní řešení v následujícím období, popř. dle možností provedeme některá potřebná opatření ihned. Poznamenejme si, **co uděláme pro zlepšení**:

- ◆ *budeme se snažit s rodiči komunikovat intenzivněji (kdy, jak, při jakých příležitostech...)*
- ◆ *budeme je více podněcovat ke spolupráci (např. je seznámíme s portfoliem jejich dětí, budeme jim nabízet možnost účastnit se programu spolu s dítětem...)*
- ◆ *budeme je důsledněji seznamovat s programem, s nabízenými aktivitami apod.*
- ◆ *uspořádáme více společných akcí*
- ◆ *nabídneme rodičům přednášku psychologa*
- ◆ *vypracujeme nový dotazník a zadáme jej znovu apod.*

Závěr

Provádění vlastního hodnocení může vypadat na první pohled složité a náročné. Zejména v počátcích mohou být sebehodnotící činnosti pro pedagogy nesnadné, nicméně postupem času a s přibývajícimi zkušenostmi se stanou jednoduššími, průhlednějšími a také účinnějšími.

Největšího úsilí si zřejmě vyžádají první kroky vlastního hodnocení, kdy kromě toho, že se jedná o činnosti pro pedagogy nové, je nutno dle daných pravidel zmapovat a vyhodnotit stav ve škole komplexně. V dalších obdobích, kdy se postupuje cíleněji a kdy se zaměřujeme na konkrétní otázky či jevy, na řešení odhalených problémů, na ověřování nových prvků, na zjišťování správnosti a účinnosti navrhovaných opatření, už bude vlastní hodnocení snazší.

Ukazuje se, že řada pedagogů, kteří autoevaluaci dnes využívají, mění svůj původní odmítavý názor a že jim tento způsob práce naopak vyhovuje. Výhodu spatřují v tom, že jsou schopni si poradit sami, vyhnout se problémům, popř. je včas řešit a že nemusejí čekat, až jejich činnost zhodnotí někdo zvenčí. Poznávají, že vlastní hodnocení školy nemusí být složité ani zbytečně časově náročné, pokud si vytvoří jednoduchý systém a jednotlivé role si rozdělí.

Při vlastním hodnocení není nutné vypracovávat rozsáhlé podklady a získávat fakta složitými metodami. Mělo by se jednat především o vzájemnou otevřenou komunikaci ve škole, o schopnost pedagogů poučit se ze zkušenosti, o upřímnou snahu věci pravdivě posoudit, uvědomit si dobré stránky své činnosti i vlastní úspěchy a stejně tak si i přiznat případné nedostatky a společně je řešit.

Dnes je pro pedagogy velmi důležité stále přijímat nové informace, učit se novým metodám a postupům. Jsme přesvědčeni, že právě sebehodnotící činnosti v tomto pedagogům pomohou a zároveň jim ukáží, že mohou sami sebe v mnohém pochválit. Vlastní hodnocení a jeho výsledky mohou nejen posílit profesionální sebevědomí předškolních pedagogů, ale také jim poskytnout argumenty do nejrůznějších odborných diskusí. I když zřejmě chvíli potrvá, než se vlastní hodnocení stane v mateřských školách samozřejmostí, vnímejte jej jako cestu ke zkvalitnění vzdělávání dětí, k rozvoji sebe sama, k rozvoji školy, cestu smysluplnou a efektivní, cestu tvořivou a stále objevnou.

Základní informační zdroje:

- I. VAŠŤATKOVÁ, Jana. *Úvod do autoevaluace školy*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1422-8
- II. *Pedagogické hodnocení v pojetí RVP PV: Metodika pro podporu individualizace vzdělávání v podmínkách mateřské školy*. Praha : Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-10-6
- III. *Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy*. Zprac. Kateřina Smolíková. Praha : Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005. ISBN 80-87000-01-3
- IV. *Manuál pro tvorbu školních programů v základním vzdělávání*. Praha : Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005. ISBN 80-87000-01-3
- V. *Manuál pro tvorbu vzdělávacích programů na gymnáziích*. Praha : Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-13-7
- VI. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha : Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004 [i.e. 2005]. ISBN 80-239-5940-9
- VII. *Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem mateřské školy*. Zprac. Kateřina Smolíková. 1. vyd. Praha : Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006. ISBN 80-87000-04-8
- VIII. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*. M. Havlínová a kol. Praha : Portál, 2006. ISBN 80-7367-061-5
- IX. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8
- X. BEČVÁŘOVÁ, Zuzana. *Současná mateřská škola a její řízení*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7
- XI. GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno : Paido, 1996. ISBN – 8 -85931-15-X
- XII. *Zavádění systému autoevaluace (vstupní dokumentace systémového projektu)*. 2007.
- XIII. *Evaluace v mateřské škole (vzdělávací program NIDV)*. Praha, 2007.
- XIV. Příspěvky na téma autoevaluace na stránkách Metodického portálu www.rvp.cz

Další použité materiály:

- XV. SOLFRONKOVÁ, Jiřina. *Vytvoření a ověření dotazníků k vyhodnocení kvality škol (bakalářská práce)*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007.
- XVI. BOUDOVÁ, Iveta. *Vytvoření systému autoevaluace v ŠVP a jeho popis (bakalářská práce)*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007.
- XVII. ČÁPOVÁ, Jitka. *Tvorba a ověřování dotazníku k vyhodnocení DVPP (bakalářská práce)*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007.

XVIII. KROPÁČKOVÁ, Jana. *Zpracování návrhu systému autoevaluace v ŠVP (pracovní materiály)*.

XIX. SLÍPKOVÁ, Alena. *Sebehodnotící zpráva mateřské školy*. [cit. 1. 9. 2008]. Dostupné z: www.volny.cz/ms.nemcicka

XX. KARGEROVÁ, Jana, KREJČOVÁ, Věra. Jak vytvořit školní vzdělávací program pro svoji mateřskou školu : část 1–6. *Inspiromat Učitelových listů*. Roč. 10, č. 5 (2002–03).

Autoevaluace mateřské školy

Metodická příručka k vlastnímu hodnocení

Vydal: Výzkumný ústav pedagogický v Praze

Náklad: 1000 kusů

Tisk: ÚIV, Nakladatelství TAURIS

První vydání

Rok vydání: 2008

ISBN 978-80-87000-22-9